

Trendverkenning Brede Welvaart Breda

Ambtelijk document in voorbereiding op de
gemeenteraadsverkiezingen 2022

Gemeente Breda

Samenvatting

Brede welvaart gaat over het welzijn van mensen en omvat alles wat mensen van waarde vinden.

De komende jaren staan in het teken van grote transities en groei van de stad. Inzicht in de trends die bepalend zijn voor de toekomst van brede welvaart is nodig voor beleid dat erop gericht is de brede welvaart hoog te houden en waar mogelijk verder te verbeteren. De trends tonen een samenhang tussen beleidsdomeinen en opgaven. Deze verkenning een belangrijke opmaat naar het flexibeler en integraler werken van de gemeente, zoals benoemd in de oplegger. In dit document zijn de trends beschreven en is ook aangegeven hoe de gemeente deze vertaalt in beleid.

PAGINA 7

1 Subjectief welzijn

Trends

De meeste inwoners van Breda zijn gelukkig en zeer tevreden met het leven. Maar er een duidelijke spreiding in het welzijn van bevolkingsgroepen. In zestien buurten is het welzijn van veel inwoners minder.

PAGINA 9

2 Materiële welvaart

Trends

Breda is een welvarende stad. De welvaart is in de stad echter niet evenredig verdeeld, zie de zestien buurten. Een aantal trends versterken deze onevenredige verdeling. Digitalisering en robotisering hebben grote impact op arbeid, met name bij administratief of repetitief werk. De verwachte inwonersgroei is vrijwel uitsluitend afkomstig van diverse soorten migranten. Een aantal van deze groepen hebben een groter risico op armoede of minder stabiele banen. Afhankelijk van het type woningen dat wordt gebouwd zullen deze groepen zich dan wel in Breda, dan wel in de omliggende gemeenten vestigen. En net zoals in heel Nederland, is ook Breda op weg naar een duurzamere economie. Digitalisering, verduurzaming maar ook vergrijzing leveren ook mogelijkheden voor nieuw werk op. Dat maakt dat de prognoses over de toekomst van werk veel onzekerheden bevatten.

PAGINA 11

3 Daadwerkelijk en ervaren gezondheid

Trends

Toename inwoners met overgewicht (in lijn met landelijke trend). Bijna de helft van de volwassenen sport niet wekelijks. Door corona zijn mensen minder gaan sporten. Corona heeft impact op het mentaal welbevinden, vooral bij kinderen en jongvolwassenen is een lange nasleep te verwachten. De vergrijzing betekent een grote toename van zelfstandig wonende ouderen met een zorgbehoefte. Onzekerheid over de groei van kwetsbare subgroepen, zoals arbeidsmigranten, vluchtelingen of bewoners van vakantieparken, met specifieke problematiek en beperkte aansluiting met de samenleving.

PAGINA 15

4 Arbeid en vrije tijd

Trends

Werk wordt anders in een gedigitaliseerde economie: de nadruk ligt op het aanleren van- en blijven met vaardigheden. Diversiteit op de werkvloer neemt toe. Werk, zorg, hobby en vrije tijd vloeien meer in elkaar over. XXL-distributiecentra zijn een onderdeel van onze geglobaliseerde economie evenals de algehele arbeidskrapte (door vergrijzing en ontgroening). Dit betekent een blijvende grote rol van arbeidsmigranten.

Acht thema's van brede welvaart en de trends

PAGINA 19

5 Wonen

Trends

Breda is een aantrekkelijke stad met een bovengemiddelde prijsstijging van woningen. De betaalbaarheid van woningen staat onder druk, met name voor jonge gezinnen, starters en minder kapitaalkrachtige inwoners. De groei van het inwonersaantal betekent dat de stad verder zal verdichten en dat de druk op voorzieningen, openbare ruimte en de infrastructuur toeneemt. Vergrijzing leidt tot een toename van kleinere huishoudens met een hogere zorgbehoefte, die vragen om een aangepaste woning en een toegankelijke buitenruimte.

PAGINA 25

7 Veiligheid

Trends

Het overgrote deel van de Bredanaars voelt zich veilig, maar kwetsbare gebieden blijven kwetsbaar. Ondermijning en verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld is zorgwekkend en -ondanks inspanningen- lastig grip op te krijgen. Kwetsbare personen raken eenvoudig betrokken. Burgers en ondernemers zijn nog weinig bewust van cyberveiligheid, ondanks groeiend impact van cyberaanvallen.

PAGINA 21

6 Samenleving

Trends

Vertrouwen in de rijksoverheid is laag door o.a. toeslagaffaire en zwabberende koers bij coronamaatregelen. Dat heeft ook effect op vertrouwen in gemeenten. Sociaal contact is afgenomen, o.a. door de coronamaatregelen maar ook als gevolg van individualisering en de toename van culturele verschillen. De online en offline wereld raken verweven, met zowel positieve als negatieve impact. Meer aandacht in de samenleving voor identiteit en diversiteit. Uitnodigende werving vrijwilligerswerk, flexibiliteit en wederkerigheid winnen terrein. De culturele sector is zwaar getroffen door coronamaatregelen. De behoefte aan fysieke ruimte voor cultuurbeoefening en -beleving is groot.

PAGINA 27

8 Milieu en leefomgeving

Trends

Een groene omgeving is aantrekkelijk en verbetert niet alleen het vestigingsklimaat voor bedrijven, maar is juist essentieel om de leefbaarheid van de verdichtende stad op peil te houden. De klimaat-aanpak draagt bij aan een schoner leefmilieu en is cruciaal voor de leefbaarheid van toekomstige generaties. Klimaatverandering leidt tot actie bij bedrijven en inwoners. Recreatie in eigen omgeving is populairder sinds corona. De groei van het aantal inwoners betekent dat meer natuur en groenoppervlak nodig is voor sport en recreatie. Mensen zijn zich steeds meer bewust van het belang van groen in de stad voor biodiversiteit, verkoeling en wateropvang.

Monitor Brede Welvaart

Het CBS heeft in 2017 op verzoek van de Tweede Kamer de (tweejaarlijkse) Monitor Brede Welvaart ontwikkeld om daarmee de politiek en maatschappij inzicht te verschaffen in de ontwikkeling van brede welvaart in Nederland. Sinds 2019 is deze monitor uitgebreid met de monitoring van de Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Met deze samenvoeging wordt uitdrukkelijk de intentie uitgesproken van een duurzame en inclusieve brede welvaart, nu en later, en elders in de wereld.

De acht hoofdthema's van brede welvaart in het 'hier en nu' zijn: 1) subjectief welzijn, de waardering voor het eigen welzijn, 2) materiële welvaart, besteedbaar inkomen en de koopkracht die kleur en invulling aan het leven geeft, 3) daadwerkelijk en ervaren gezondheid, 4) passend en betaald werk en de balans met vrije tijd, 5) goed en betaalbaar wonen, 6) samenleving (deelname, vertrouwen onderling en in instituties, sociale contacten), 7) feitelijke en ervaren veiligheid, 8) milieu (schone lucht, schoon drink- en oppervlaktewater, voldoende (gezonde) natuur en biodiversiteit, en een niet-vervuilde bodem). Daarnaast is er aandacht voor brede welvaart 'later', in de toekomst. Dit gaat over de hulpbronnen die volgende generaties nodig hebben om eenzelfde niveau van welvaart te kunnen bereiken als de huidige generatie. De vier soorten kapitaal die hierbij worden onderscheiden zijn: 1) economisch-, 2) natuurlijk-, 3) menselijk-, 4) sociaal kapitaal. Tot slot is er aandacht voor de impact op brede welvaart 'elders' in de wereld. Dit gaat over: 1) handel, 2) ontwikkelingssamenwerking en overdrachten, 3) milieu en grondstoffen.

Brede welvaart geeft een veel genuanceerder beeld van de welvaarts groei. Als uitgangspunt voor beleid is het informatiever dan het oudere begrip Bruto Nationaal Product. Steeds meer gemeenten hebben daarom brede welvaart omarmd. Het CBS heeft hierop geanticipeerd met de ontwikkeling van een regionale monitor voor het in kaart brengen van de brede welvaart van gemeentes, provincies en COROP-gebieden. Het doel van de monitor is het in kaart brengen van brede welvaart om zich te krijgen op de thema's en de onderlinge verhoudingen tussen thema's.

Dit integrale afwegingskader helpt bij strategische keuzes en de vorming van politieke agenda's. Op dit moment heeft de gemeente Breda nog geen concrete agendering uitgewerkt voor de regionale monitor brede welvaart. Er is dus ook geen nulmeting voor brede welvaart in Breda om de trends tegen af te zetten. Wel heeft het CBS de Regionale Monitor Brede Welvaart ontwikkeld met gegevens van regio's en gemeenten. Hierin zijn de beschikbare indicatoren van de gemeente Breda in opgenomen.

Inleiding

De gemeente Breda bereidt zich voor op de komende bestuursperiode. In aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen wordt gewerkt aan de ambtelijke overdracht. Dit is het moment waarop experts uit de ambtelijke organisatie met de nieuwe raadsleden en het college van B&W hun inzichten kunnen delen t.a.v. in de impact van beleidslijnen op de ontwikkelingen in Breda. Op vijftig thema's worden fiches uitgewerkt t.b.v. de onderhandelingsgesprekken voor het nieuwe College van B&W. Daarnaast heeft de directie samen met het team strategie deze trendverkenning geïnitieerd op de acht hoofdthema's van Brede Welvaart (zie de tekstbox op de volgende pagina), waarbij aandacht is voor de integraliteit bij de acht thema's.

Brede welvaart gaat over het welzijn van mensen. Brede welvaart staat centraal in de vastgestelde Omgevingsvisie Breda 2040. Het gaat hierbij om de kwaliteit van de leefomgeving bij toekomstbestendige ruimtelijke keuzevraagstukken. De Omgevingsvisie Breda 2040¹, met haar focus op brede welvaart, is het kompas van de gemeente voor de koers op de toekomst.

In deze verkenning benoemen we de trends die de meeste impact hebben op de thema's van brede welvaart. Dit zijn de trends die bepalend zijn voor de toekomst van Breda². Vanuit de regionale functie van de gemeente Breda hebben we aandacht voor de impact van de Bredase trends op de regio.³ Vervolgens gaan we per hoofdthema in op de beleidsinzet om de brede welvaart te verbeteren. Enerzijds gaat het om beleid gericht op het ombuigen van ongunstige trends, anderzijds op het versterken van gunstige trends. De genoemde punten onder de beleidsinzet zijn onderdeel van lopende beleidsagenda's. Het is geen volledige opsomming, het geeft daardoor dus geen uitputtend beeld. De genoemde punten springen eruit, vanwege de impact die ermee wordt beoogd en de aandacht die ervoor wordt gevraagd. Sommigen zijn sterker verankerd in bestuurlijke afspraken dan andere.

Deze trendverkenning heeft niet de ambitie om een nulmeting te leveren of een monitor brede welvaart uit te werken. In deze trendverkenning kijken wij vooruit. We leven namelijk in een wereld vol onzekerheden die grote gevolgen kunnen hebben, denk aan de coronacrisis. Deze inherente onzekerheid wordt onderkend in het inmiddels gangbare begrip de VUCA-wereld⁴. Inzicht in trends en ontwikkelingen helpt bij het navigeren in een onzekere, VUCA-wereld. Het verschaft helderheid in de dynamiek die we willen beïnvloeden met beleid en kan helpen te concretiseren. De analyse in termen van de acht thema's van brede welvaart kan helpen om antwoorden te geven op de "waarom-vraag" van beleid (bijvoorbeeld, waarom zetten we in op "ontmoeten"?) door aan te geven hoe het beleid bijdraagt aan brede welvaart. De gesignaleerde kansen kunnen o.a. verder worden opgepakt vanuit het verhaal van Breda onder de thema's gastvrij, grenzeloos en groen.

We hebben de trends onderzocht vanuit een 360°-blik.⁵ Deze trendverkenning is een kwalitatieve analyse. Immers, over de toekomst zijn geen statistieken voorhanden. Wel is er nauw contact met de afdeling onderzoek binnen de gemeente om de beschikbare data zo goed mogelijk te benutten in de trendanalyse. We trachten de onzekerheid te benoemen en een inschatting te maken van de impact van trends op de hoofdthema's. Dit hebben we gedaan aan de hand van literatuuronderzoek, tal van interviews met ambtelijke experts, een aantal externen die betrokken zijn bij Verbeter Breda en strategische dialoog met coördinatoren binnen het ambtelijk apparaat.⁶ Hiermee is deze trendverkenning eveneens een instrument voor het versterken van het strategisch vermogen binnen de gemeente. Daarbij is expliciet aandacht voor de wisselwerking tussen beleidsdomeinen en de integraliteit van strategische opgaven. Als zodanig is deze verkenning een belangrijke opmaat naar het flexibeler en integraler werken van de gemeente.

1 Gemeente Breda, 2021. Omgevingsvisie Breda 2040.

2 Deze analyse geeft geen volledige analyse van brede welvaart 'later'. Dit wordt door het CBS gedefinieerd als: de hulpbronnen die volgende generaties nodig hebben om minimaal een zelfde niveau van welvaart te kunnen bereiken als de huidige generatie.

3 De analyse van brede welvaart 'elders', de impact van Breda op andere landen, is niet onderzocht. Elders is ingevuld als 'elders in de regio'.

4 VUCA staat voor: Volatiel, Onzeker (Uncertain), Complex en Ambigu.

5 In een tussenversie van de analyse zijn de inzichten over trends uitgewerkt in de PESTELD-categorisering van trends PESTELD staat voor: Politiek, Economisch, Sociaal, Technologisch, Ecologisch, Legal (Juridisch) en Democratisch.

6 Onder begeleiding van Freija van Duijne (externe), toekomstverkenner.

1

Subjectief welzijn, de waardering voor het eigen welzijn

De mate waarin
mensen tevreden zijn
met hun leven

1 Subjectief welzijn, de waardering voor het eigen welzijn

De mate waarin mensen tevreden zijn met hun leven⁷

In vergelijking met andere landen heeft Nederland een stabiel hoog niveau van subjectief welzijn. De laatste jaren is dit nauwelijks veranderd. Dit geldt ook voor Breda, al is er een duidelijke spreiding in het welzijn van bevolkingsgroepen. In zestien buurten hebben bewoners gemiddeld minder mogelijkheden en minder kansen dan in de rest van de stad. In deze wijken hebben de inwoners een lager welzijnsniveau. Het zijn veelal naoorlogse wijken (bouwjaar tot eind jaren tachtig) met laagwaardige bouwkwaliteit, veel corporatiewoningen en lage kwaliteit groenstroken. Uit onderzoek blijkt dat zonder structurele sociale en ruimtelijke verbeteringen het welzijn in deze wijken de afgelopen jaren verder achteruit is gegaan.⁸ Een grote spreiding kan andere verschillen vergroten en een bron zijn voor toekomstige conflicten in de samenleving. Net als dalend welbevinden. Volgens onderzoekers kan een grote spreiding in subjectief welzijn een indicator zijn van maatschappelijk onrecht.⁹ Inkomen verklaart slechts een klein gedeelte van het persoonlijk welzijn (ongeveer 5%). Toch vormen inkomen (met name uit werk) en onderwijs het fundament van persoonlijk welzijn. Deze factoren zijn cruciaal voor allerlei andere zaken die het leven de moeite waard maken. Daarnaast zijn wonen, woonomgeving en de eigen gezondheid belangrijke factoren bij persoonlijk welzijn.

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op het subjectief welzijn in Breda

Breda is een welvarende stad en bovengemiddeld aantrekkelijk, de factoren achter deze aantrekkingskracht lijken toekomstbestendig

Breda heeft een gunstige ligging, een mooi historisch centrum, twee sterke voorsteden (Oosterhout en Etten-Leur) en een groene, bosrijke omgeving. Breda is een bovengemiddeld welvarende stad met voor het merendeel gelukkige inwoners die trots zijn op hun stad.¹⁰ Deze factoren maken dat naar

verwachting in de toekomst mensen onverminderd graag in (of in de nabije omgeving van) Breda wonen. Dat hebben we ook verwoord in onze omgevingsvisie. Breda maakt met de toevoeging van 25.000 huizen een schaa sprong. Het merendeel daarvan zal aan de noordkant van de stad ontwikkeld worden, waar een nieuw hoogstedelijk stadsdeel zal ontstaan rondom 't Zoet.¹¹

Toename van het aandeel Bredanaars met een migratieachtergrond aan de onderkant van de arbeidsmarkt en met behoefte aan maatschappelijke ondersteuning biedt uitdagingen voor het verbeteren van brede welvaart voor de gehele gemeente

Breda verwacht in 2050 te groeien naar 220.000 inwoners.¹² Ten opzichte van 2021 is dit een groei van een kleine 40.000 inwoners en een ruime 20.000 huishoudens. Het aantal kleine- en eenpersoonshuishoudens neemt toe. De groei van het aantal inwoners in Breda is sinds 2014 uitsluitend afkomstig uit immigratie.¹³ Denk aan statushouders, arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, 2e generatie inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond en expats. Door deze populatiekenmerken groeit het aandeel Bredanaars met migratieachtergrond aan de onderkant van de arbeids- en woonmarkt. Behalve expats scoren deze groepen laag op subjectief welzijn en waardering voor het eigen welzijn. Nederlanders met een (niet-westerse) migratieachtergrond zijn kwetsbaarder voor armoede.¹⁴ Een toename van deze groepen in de toekomst betekent verhoudingsgewijs meer mensen die relatief laag scoren op brede welvaart. Keuzes in de ontwikkeling van de economie, de inzet op Leven lang ontwikkelen en het woningaanbod zijn van grote invloed op de ontwikkeling van deze cijfers. Verbeteren van de brede welvaart in Breda vraagt daarom extra aandacht voor deze groepen.

⁷ De ondertitels zijn afgeleid van de CBS-rapportage over brede welvaart.

⁸ In.Fact.Research en Circusvis, 2021. Quickscan Breda.

⁹ CBS, 2020. Welzijnsongelijkheid: verschillen in geluk en tevredenheid.

¹⁰ Zie diverse indicatoren in de CBS Monitor regionale brede welvaart: <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

¹¹ Gemeente Breda, 2021. Omgevingsvisie Breda 2040.

¹² AFP Primos: <https://primos.abfresearch.nl/dashboard/dashboard/>

¹³ Rekenkamer Breda, 2021. Segregatie in Breda. (blz. 27)

¹⁴ Autoriteit Financiële Markten, 2021. Nederlanders met een migratieachtergrond. Een verkenning naar de mate van financiële kwetsbaarheid en de relatie met financiële dienstverlening.

2

Materiële welvaart

Besteedbaar inkomen
en de koopkracht die
kleur en invulling
aan het leven geeft

2 Materiële welvaart

Besteedbaar inkomen en de koopkracht die kleur en invulling aan het leven geeft

Het gemiddelde besteedbare inkomen in Breda ligt boven het gemiddelde en stijgt. Breda heeft net als andere rijke gemeenten een relatief grote inkomens- en vermogensongelijkheid. Een versterkende factor hierin is de studentenpopulatie in de stad als groep met een laag inkomen. Huishoudens met een migratieachtergrond hebben de grootste risico's op armoede. Vooral kinderen uit eenoudergezinnen met een migratieachtergrond hebben een groter risico op (langdurige) armoede.¹⁵ Zzp'ers hebben, afhankelijk van de sector waarin zij actief zijn, eveneens een relatief groot risico op armoede.

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op de materiële welvaart in Breda

Transitie van de economie: digitalisering en verduurzaming

Nederland is op weg naar een duurzame economie. Daardoor veranderen bedrijfsprocessen, grondstoffen- en productieketens. Bedrijven die er niet in slagen hun emissies drastisch in te perken verliezen hun "licence to operate". Nieuwe bedrijven met een duurzame en inclusieve missie spelen in op de voorwaarden voor deze nieuwe economie. Digitalisering, robotisering en kunstmatige intelligentie worden nu al breed toegepast. Het gebruik van digitale technologie door bedrijven zal in de nabije toekomst verder toenemen. Dit heeft impact op werk. Routinematig werk zal op veel fronten verdwijnen. Werk wordt complexer. De 21^e -eeuwse vaardigheden worden belangrijk en mensen zullen hun hele werkende leven regelmatig terug naar school moeten. Tegelijkertijd kunnen mensen eenvoudiger wisselen tussen sectoren, aangezien de "operatie" (bijvoorbeeld processen sturen via een digitaal dashboard) in veel sectoren op dezelfde manier gebeurt.

Prognoses over de toekomst van werk en het aantal banen in Breda bevatten veel onzekerheden. Gezien de verwachte groei van de gemeente is het van belang dat deze mensen werk kunnen vinden in Breda. De demografische prognoses laten zien dat de groei van het inwonersaantal vrijwel uitsluitend is gebaseerd op de komst van migranten¹⁶, waarvan slechts een zeer bescheiden aantal hoogopgeleide expats. Het business-ecosysteem staat samen met de opleidingsinstituten voor de uitdaging de vraag en het aanbod aan werk op elkaar te matchen.

Wens om circulair te consumeren sterker dan de praktijk, circulair gaat vooral over recyclage en hergebruik van materialen, duurzame bedrijven vinden elkaar in Breda Circulair

Veel consumenten zouden graag duurzamer willen consumeren. Ze denken aan het verminderen van hun totale consumptie (minder spullen kopen), duurzamere producten kopen (die langer meegaan) en producten vaker laten repareren. Toch doen ze dat lang niet altijd. Ze weten niet goed welke producten duurzamer zijn (of wat de claims van fabrikanten betekenen). Mogelijkheden voor reparatie zijn niet altijd binnen bereik of de kosten zijn hoog in vergelijking met een nieuw (en beter) product. De aandacht voor circulair is nu vooral in de fase na gebruik in de vorm van afvalscheiding en verantwoorde verwijdering.¹⁷

Een groep Bredase mkb-bedrijven heeft in 2020 de Stichting Breda Circulair opgericht. Ze werken samen met de gemeente en praktijkopleidingen van de hogeschool Avans. Breda Circulair heeft zich ontwikkeld tot een platform voor en door duurzame ondernemers.

Toename inwoners met een migratieachtergrond en een groter risico op armoede, speciale aandacht voor kinderen uit eenoudergezinnen met een migratieachtergrond

De verwachte toename van inwoners met een (niet-westerse) migratieachtergrond betekent dat een groter aandeel van de Bredanaars te maken kan krijgen met een risico op (langdurige) armoede. Vroegsignalering over armoede bij kinderen is belangrijk om de kansenongelijkheid tegen te gaan. De AMF adviseert meer aandacht voor financiële kwetsbaarheid bij inburgeringsprocessen en het wegnemen van taalbarrières bij informatievoorziening en communicatie.¹⁸ Het laagdrempelige project "Huh, wat bedoelt u?" is bedoeld om mensen te helpen in actie te komen als ze (digitale) informatie niet begrijpen.¹⁹

Onzekerheid over kwetsbare zzp'ers en ouderen op de arbeidsmarkt

Gezien de verwachte aanhoudende krapte in de arbeidsmarkt zal een (groot?) deel van de kwetsbare zzp'ers met bijscholing en ondersteuning het risico op armoede uit de weg kunnen gaan. Ook hier is aandacht nodig voor mensen met een migratieachtergrond die (behalve bij grote krapte) nog altijd discriminatie op de arbeidsmarkt ervaren. In de culturele sector werken veel mensen ongewenst als freelancer. Deze groep is geregeld creatief in een lifestyle met een laag inkomen, maar loopt ook risico op armoede en is extra kwetsbaar door de impact van de coronacrisis op de culturele sector. Met de toenemende vergrijzing groeit ook de groep mensen die tegen het pensioen aanzit. Bij ontslag op deze leeftijd is het lastig werk vinden en kan een inkomensval plaatsvinden.

¹⁵ CBS, 2021. Armoede en sociale uitsluiting in Nederland.

¹⁶ Gezien de vergrijzing geldt dit nog sterker voor de groei van het aantal werkenden.

¹⁷ CapGemini, 2021. Circular economy for a sustainable future. How organizations can empower consumers and transition to a circular economy.

¹⁸ Autoriteit Financiële Markten, 2021. Nederlanders met een migratieachtergrond. Een verkenning naar de mate van financiële kwetsbaarheid en de relatie met financiële dienstverlening.

¹⁹ <https://huhwatbedoeltu.nl/>

3

Bepalend voor de kwaliteit van leven. Ziekte en aandoeningen beperken mensen om deel te nemen aan de samenleving. Gezonde voeding en voldoende bewegen bepalend voor iemands levenskwaliteit.

Daadwerkelijk en ervaren gezondheid

3 Daadwerkelijk en ervaren gezondheid

Daadwerkelijk en ervaren gezondheid ²⁰

Bepalend voor de kwaliteit van leven. Ziekte en aandoeningen beperken mensen om deel te nemen aan de samenleving. Gezonde voeding en voldoende bewegen bepalend voor iemands levenskwaliteit.

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op de gezondheid van Bredanaars

Toename inwoners met overgewicht (in lijn met landelijke trend)

In de afgelopen dertig jaar is een stijgende trend in het percentage volwassenen met overgewicht en met obesitas.²¹ Bij kinderen is er een stijgende trend vooral onder de twaalf tot zestienjarigen.²² Jongeren met migratieachtergrond hebben een grotere kans op overgewicht.²³

Het aanbod van fastfood restaurants, to-go supermarkten en bezorgdiensten voor snacks en maaltijden is sterk toegenomen en zal naar verwachting de komende jaren verder toenemen.²⁴ Ook in de buurt van scholen, in aandachtswijken en via reclames.²⁵ De eetomgeving bepaalt mede het eetpatroon van mensen. De gemakkelijke voedingskeuze is daardoor vaak niet de gezonde keuze. Een gezond eetpatroon is in belangrijke mate bepalend voor gezond leven.

Bijna de helft van de volwassenen sport niet wekelijks, meer dan de helft van de Nederlanders is minder gaan sporten sinds corona

Driekwart van de Bredanaars sport minimaal een keer per maand.²⁶ Sinds corona sporten Nederlanders minder. Vooral kinderen en ouderen zijn minder gaan sporten of gestopt door lockdowns. Lager opgeleide mensen zijn vaker geminderd of gestopt met sporten dan hoger opgeleiden.²⁷ Toename van ongeorganiseerd sporten en afname van lidmaatschap van sportverenigingen zijn langer lopende trends.

Corona heeft extra impact op het mentaal welbevinden, vooral bij kinderen en jongvolwassenen is een lange nasleep te verwachten

In de eerste helft van 2021 was de mentale gezondheid van de Nederlanders op een dieptepunt sinds begin van de metingen in 2001.²⁸ Eenzaamheid, angstgevoelens en somberheid kwamen vaker voor in de lockdowns. Bij jongvolwassenen waren de effecten het grootst. In de oudere leeftijdsgroepen voelden alleenstaanden zich vaker eenzaam. Het is nog onzeker wat de effecten van de lockdown op de ontwikkeling van kinderen en jongvolwassenen is op de lagere termijn. Behalve schoolachterstand en stress om het in te halen, zouden er ook effecten kunnen zijn op de mentale ontwikkeling. Bijvoorbeeld kleine kinderen die in een cruciale periode van hun ontwikkeling niet met andere kinderen hebben kunnen spelen. De integrale COVID-monitor hoopt hier inzicht in te bieden.²⁹

Mede door de vergrijzing en de bevolkingsgroei zal het aantal mensen met een chronische aandoening verder stijgen

Op basis van de registraties van mensen met een of meerdere aandoeningen is de prognose dat er tussen 2021 en 2040 een stijging zal zijn van 57,7% naar 59,7%.³⁰ Voor belangrijk deel komt dit door de vergrijzing, maar ook door een ongezonde leefstijl.

20 De gemeente Breda gaat uit van het model van positieve gezondheid, zoals gedefinieerd door Machteld Huber: "gezondheid is breder dan de afwezigheid van ziekte en klachten. Elementen als veerkracht, zingeving en zelfmanagement staan steeds meer centraal."

21 Volksgezondheid.info

22 CBS, 2021. Gezondheidsenquête.

23 CBS, 2019. Kwart 18- tot 25- jarigen te zwaar. (artikel)

24 Van Spronsen en partners, 2019. Fastfoodrestaurants, branche in beeld.

25 Ook onderzoeksplatform Pointer van KRO-NCRV heeft data geanalyseerd waaruit blijkt dat sinds 2011 het aanbod in het straatbeeld met 30% is toegenomen. Uit hun rapportage blijkt dat vooral in aandachtswijken het aanbod is toegenomen.

26 Breda 2020. Stadsenquête.

27 NOCNFS, 2021. Zo sport Nederland, 2020.

28 CBS, 2021. Mentale gezondheid in eerste helft 2021 op dieptepunt (artikel).

29 Integrale Gezondheidsmonitor COVID-19 (GOR-COVID). Duur: jan 2021 – 2025. De Integrale Gezondheidsmonitor COVID-19, die het Nivel uitvoert, is een van onderzoeksprojecten binnen het programma binnen het vijfjarige, brede Gezondheidsonderzoeksprogramma COVID-19 van ZonMw (onder subsidie van het ministerie van VWS).

30 Gezondheidzorg.info: Trendscenario ziekten en aandoeningen.

Met de vergrijzing stijgt het aantal mensen dat mantelzorg nodig heeft en zullen meer mensen (voornamelijk vrouwen) mantelzorg geven, maar door de vergrijzing stijgt de behoefte aan mantelzorgers harder dan het aanbod

Het aantal mantelzorgers lijkt iets toe te nemen.³¹ De stijging is vooral te zien bij vrouwen in de leeftijdsgroep 55-64 jaar. Zij zijn relatief vaak mantelzorgers. Deze toename zal teniet worden gedaan door de stijging van de vraag naar mantelzorg. Dit komt door de vergrijzing en het toenemende aantal mensen met meerdere chronische aandoeningen zoals dementie. Omdat er onvoldoende mantelzorgers zijn om de toekomstige zorgvraag te beantwoorden, zal hun rol in de toekomst deels door anderen (betaalde krachten of robots) moeten worden uitgevoerd zodat ouderen in de toekomst hetzelfde zorgniveau ontvangen als nu.

Subgroepen in de maatschappij, zoals arbeidsmigranten of bewoners van vakantieparken, kunnen specifieke problematiek ontwikkelen en de aansluiting met de samenleving missen

Er is sprake van mensen die afglijden door multiproblematiek en in huisvesting als subgroep bij elkaar terecht komen. Dit kunnen seizoenswerkers en arbeidsmigranten zonder werk zijn, maar ook mensen die door een stapeling van ongeluk en problemen hun huis zijn kwijt geraakt. Rondzwervende asielzoekers (gelukszoekers en uitgeprocedeerden) horen hier ook bij. De beschikbare vangnetten hebben voor deze groep onvoldoende preventieve werking gehad. Mensen in deze situatie hebben meestal problemen op gebied van mentale en fysieke gezondheid. Afhankelijk van de aandacht voor deze subgroepen en de getroffen maatregelen zal het aantal mensen in een dergelijke positie toe- of afnemen.

Gezondheidsrisico's uit de fysieke leefomgeving: luchtkwaliteit en zoönoserisico's

De luchtkwaliteit is een punt van zorg in Brabant en ook zeker in de regio West-Brabant. De invloed vanuit de industriële omgevingen van Moerdijk/ Rotterdam en ook Antwerpen is aanwezig. Maar ook inwoners die gebruik maken van houtkachels bij bepaalde weertypen geven direct een verslechtering van de luchtkwaliteit. In het landelijk gebied, met name om de gemeente Breda heen, speelt de zorg over de invloed van de intensieve veehouderij. Q-koorts³², vogelgriep en de kans op andere infectieziekten worden al met regulering bestreden. De huidige vogelgriep bewijst dat dit is een blijvend punt van aandacht is.

³¹ SCP, 2020. Blijvende bron van zorg.

³² <https://www.rivm.nl/q-koorts-in-nederland-van-2007-tot-heden>

4

Arbeid en vrije tijd

Passend en betaald werk.
Balans tussen werk en
vrije tijd.
Leven, lang ontwikkelen
en positie op de
arbeidsmarkt.

4 Arbeid en vrije tijd

Passend en betaald werk. Balans tussen werk en vrije tijd. Leven, lang ontwikkelen en positie op de arbeidsmarkt.

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op arbeid en vrije tijd

Door digitalisering en robotisering verandert het werk van mensen: de nadruk ligt op het aanleren van en blijven met vaardigheden

Technologische ontwikkelingen blijven snel gaan. Gezien de waarde van werk in het leven van mensen is het belangrijk voor mensen van alle leeftijdsgroepen en achtergronden om mee te komen met nieuwe technologie. Laaggeletterdheid neemt toe en is een drempel voor het behalen van diploma's. De nadruk zal meer komen te liggen op het ontwikkelen van vaardigheden, zowel vaktechnisch als de zogenaamde 21ste-eeuwse vaardigheden. De groeiende krapte op de arbeidsmarkt (o.a. door vergrijzing en ontgroening) maakt dat bij veel beroepen en functies het diploma voor werkgevers minder belangrijk wordt en dat houding en vaardigheden belangrijker worden. Werkenden zullen hun gehele loopbaan gewend blijven aan het volgen van training en cursussen. Mensen met een terughoudende en afwachtende houding lopen het risico onvoldoende flexibiliteit te tonen om blijvend inzetbaar te zijn.

Grotere diversiteit in de samenleving en dus ook bij werkenden: diverse school- en werkvloer kan bijdragen aan empathie voor mensen die anders zijn dan jij

De toename van mensen met een migratieachtergrond en gezinnen met gemengde achtergronden betekent dat ook de werkvloer meer diversiteit kent. De betekenis van werk voor het welzijn van mensen wordt meer en meer erkend. Het is gewoon geworden om aanpassingen te maken zodat mensen met een beperking of specifieke behoefte kunnen meedoen in het arbeidsproces. Ook zal de aanwezigheid van nieuwe Nederlanders en expats op de werkvloer ertoe leiden dat er vaker Engels wordt gesproken. Door op het werk in contact te komen met een diverse groep collega's ontstaat een voedingsbodem voor empathie voor mensen met een andere achtergrond dan jijzelf, ook met mensen die een minder gunstige start in het leven hebben gehad.

Werk, zorg, hobby en vrije tijd vloeien meer in elkaar over

Onder jongeren is een groeiende groep die niet meer voltijds wil werken. Het is steeds gebruikelijker om een 'side hussle' te hebben. meer mensen hebben allerlei hobby-achtig werk waarmee ze een deel van hun inkomen vergaren. Denk aan Marktplaats-winkeltjes, Youtube- of Instagram accounts, artistieke en creatieve activiteiten, sociale dienstverlening en mantelzorg, advieswerk en bijles. Sinds het massale werken op afstand in de coronatijd hebben meer mensen een modus moeten vinden in het indelen van hun werkdag passend bij het ritme van hun gezin.

Impact-ondernemen is in opkomst

Sociaal ondernemen wordt voor bedrijven belangrijker en draagt bij aan het versterken van sociale gemeenschappen. Deze zijn gericht op zorg voor elkaar en meedoen in de samenleving. Thema's zoals duurzaam voedsel en circulaire economie zijn belangrijk voor impactondernemers. Maar ook zachte thema's zoals zingeving en ontmoeting (rondom zorgvraagstukken). Coöperaties als bedrijfsvorm zijn in opkomst. Hun uitgangspunt is dat gemeenschappen zich deelgenoot voelen van het bedrijf en zijn maatschappelijke missie.

Leven lang ontwikkelen, hybride werk-leer-omgevingen, partnernetwerken van scholen en bedrijven

De snelle technologische ontwikkelingen, de arbeidskrapte en de verduurzamingsdoelstellingen versterken de behoefte aan personeel met de juiste kennis en vaardigheden. Vanuit de SER en andere organisaties wordt ingezet op Communities of Practice, waarin bedrijven, scholen en partnerorganisaties uit het sociaal domein samenwerken om het leven lang leren een impuls te geven.³³ Werk staat hierbij centraal. Studenten leren vanaf de beroepspraktijk in hybride leervormen. De opleidingsinstellingen Avans, BUas en Curio hebben hierin hybride initiatieven ontwikkeld zoals leerlabs. De agenda Beroepsonderwijs West-Brabant is erop gericht om het onderwijsaanbod te doen aansluiten bij de behoefte van het regionale bedrijfsleven.

33 <https://www.ser.nl/thema/leven-lang-ontwikkelen>

Toename XXL-distributiecentra als onderdeel van onze geglobaliseerde economie, slimmer omgaan met de ruimte, blijvende grote rol van arbeidsmigranten

Ondanks de maatschappelijke weerstand tegen grote logistieke hallen in het landelijk gebied valt het niet te ontkennen dat deze een essentieel onderdeel zijn in onze economie. De beschikbare ruimte voor nieuwe distributiecentra is er nauwelijks nog. Als groei in ruimtelijke zin niet meer mogelijk is, zal verslimmen en efficiënter met de ruimte omgaan des te belangrijker worden. Robotisering en digitalisering nemen een grote vlucht, maar de behoefte aan arbeidskrachten in deze industrie is blijvend. Net als in de tuinbouw. In Midden- en Oost Europa speelt ook vergrijzing. Bovendien hebben arbeidsmigranten volop keuze om in andere regio's in de EU te gaan werken. Het zal afhangen van de aantrekkelijkheid van de regio of er in de toekomst voldoende arbeidsmigranten naar de omgeving van Breda komen.

Spanningsveld tussen kavels voor bedrijvenlocaties en woningbouw, voor zware industrie is minder plaats

Door de beperkte ruimte die nog beschikbaar is voor ontwikkeling is er een spanningsveld ontstaan tussen kavels voor bedrijvenlocaties en woningbouw. Zware industrie past daardoor steeds minder in het stedelijk gebied. De zero-emissie-doelstellingen van de industrie zullen ertoe leiden dat de milieuovertlast van dergelijke bedrijven drastisch zal dalen, alhoewel dit een proces van lange adem is. Daardoor wordt het in de (verre) toekomst wellicht wel mogelijk om woningen en industrie dichterbij elkaar te plaatsen.

Tijdverlies door files en vertraging keert terug naar pre-coronatijden, groeiende inwonersaantallen leiden tot drukte op de weg en het ov op piekmomenten

Werkenden en gezinnen blijven logistieke drukte ervaren rondom werk, sport en hobby van zichzelf en gezinsleden. Thuiswerken en videobellen nemen dit niet weg. Fysieke ontmoetingen en activiteiten op locatie zijn onmisbaar gebleken. Met het groeiend inwonersaantal zal het drukker worden op de weg, zowel voor auto's als fietsers en overige voertuigen. Het is onzeker in welke mate en snelheid het gebruik van het ov weer op pre-corona niveau zit. Zo verwacht de NS dit pas weer in 2025 te bereiken, waarna de groei weer zal versnellen als gevolg van verstedelijking en verdichting.³⁴

³⁴ Nederlandse Spoorwegen, 2021. Vervoersplan NS 2022.

5

Wonen

Kwaliteit van de woning, tevredenheid met de woonomgeving, nabijheid van scholen en voorzieningen

5 Wonen

Kwaliteit van de woning, tevredenheid met de woon-omgeving, nabijheid van scholen en voorzieningen

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op wonen

Breda is een aantrekkelijke stad met een bovengemiddelde prijsstijging van woningen, (jonge) gezinnen trekken naar Etten-Leur en Oosterhout

De vierkantemeterprijs van woningen ligt in Breda hoger dan in het naburige Tilburg. Door de prijsstijging van de afgelopen jaren is het marktniveau gestegen. Middengroepen hebben hierdoor minder keuze gekregen in de woningen binnen hun prijssegment. Daarnaast is de druk op de onderkant van de woningmarkt al jaren onverminderd hoog, en zijn de vooruitzichten niet dat dit snel bijtrekt.

De groei van het inwonersaantal betekent dat de stad verder zal verdichten en dat de druk op voorzieningen en infrastructuur toeneemt

Om de groei van 30.000 meer inwoners in 2050 mogelijk te maken binnen het grondoppervlak van de gemeente zal de stad verder gaan verdichten. Dit betekent meer inwoners per vierkante meter buitenruimte. Meer inwoners die gebruik maken van dezelfde vierkante meters voorzieningen. Dit betekent dat het drukker wordt op straat, in de parken en in accommodaties en gelegenheden (zoals sport, recreatie en commercie). En dat meer bezoekers en cliënten op dezelfde instellingen afkomen (zoals scholing, zorg en cultuur).

Snel stijgende huizenprijzen en scherpe contrasten tussen mensen met en zonder vermogen versterkt de kansenongelijkheid

Vooraf onder de generatie twintigers en dertigers (de millennials) zijn er grote verschillen tussen degenen die geholpen door vermogende ouders een huis kunnen kopen en degenen die dit missen. De generatie die studeerde onder het leenstelsel heeft hogere schulden dan andere cohorten. De krapte op de woningmarkt (die mede de prijzen opstuwt) lijkt nog aan te houden.

De energietransitie vraagt om grote investeringen van woningeigenaren, onzekerheid over de energieprijzen voelt als een last

De verduurzaming van bestaande woningen kan in de praktijk hoge kosten met zich meebrengen. Aardgasvrije woningen lijken minder haalbaar dan een aantal jaren geleden werd voorgespiegeld.³⁵ Huiseigenaren zijn enthousiast over zonnepanelen, maar zijn teleurgesteld als blijkt dat het elektriciteitsnet op piekmomenten de opgewekte elektriciteit niet aan het net kan terugleveren.³⁶ Dubbelglas en isolatie zijn eveneens maatregelen die woningeigenaren bereid zijn om uit te voeren. Maar in zowel voor- als naoorlogse woningen is meer nodig om een hoog duurzaamheidsniveau te bereiken. De stijgende energieprijzen zorgen voor aanvullende uitdagingen. Met name bij de minder koopkrachtige inwoners in de stad.

Vergrijzing en de trend 'ouder worden in de eigen woning' leiden tot een toename van eenpersoonshuishoudens met een hoge zorgbehoefte, aangepaste woning en toegankelijke buitenruimte

Volgens de huidige prognoses voor 2050 zal het aantal inwoners van 75+ groeien naar ruim 29.000.³⁷ Verpleeghuizen zijn vooral gericht op mensen die niet meer zelfstandig kunnen wonen. Dit betekent dat meer mensen met (beginnende) dementie en lichamelijke klachten zelfstandig wonen. Zij hebben niet alleen behoefte aan zorg en sociaal contact. Maar ook een aangepaste woning, toegankelijke publieke buitenruimte en informatievoorziening. Meer thuiswonende ouderen betekent meer aandacht voor zaken zoals brandveiligheid. Een andere groep met een zorgbehoefte zijn mensen met psychiatrische aandoeningen. Zij zijn gebaat bij een sterk sociaal weefsel in de wijk. Andersom geldt, een wijk met een sterk sociaal weefsel kan deze doelgroep aan.

³⁵ Algemene Rekenkamer, 2020. Verantwoordingsonderzoek 2019.

³⁶ <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/krapte-op-het-elektriciteitsnet-raakt-komende-jaren-iedereen-1466> : Netbeheer Nederland waarschuwt namens de netbeheerders dat consumenten en eigenaars van zonnepanelen de komende jaren de gevolgen gaan merken van de drukte op het stroomnet.

³⁷ <https://breda.incijfers.nl/dashboard/prognoses>

6

Samenleving

Vertrouwen in mensen,
in instituties. Ontwikkeling
van normen en waarden.
Contact met familie, vrienden
en buren. Vrijwilligerswerk.

6 Samenleving

Vertrouwen in mensen, in instituties. Ontwikkeling van normen en waarden. Contact met familie, vrienden en buren. Vrijwilligerswerk.

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op de samenleving

Vertrouwen in overheid is laag door o.a. toeslagaffaire en zwabberende koers bij coronamaatregelen, onvrede en onmacht over 'waar het heen gaat in de samenleving' versterken het wantrouwen

Over het algemeen is het vertrouwen in instituties in Nederland hoog. Echter, in het afgelopen jaar is het aannemelijk dat het vertrouwen in de (landelijke) politiek een dreun heeft gekregen o.a. door de toeslagaffaire en het coronabeleid.³⁸ De toeslagaffaire komt voort uit beleid dat is ingericht op het signaleren en bestraffen van overtreders. Hierin zit een toon van wantrouwen van de overheid richting de burgers. Bij de coronamaatregelen zijn meermaals last minute de regels veranderd waardoor ondernemers en organisatoren van evenementen toch dicht moesten. Mensen misten begrip van de (rijks)overheid voor hun perspectief als ondernemer, organisator en als mens dat het zwaar heeft. Op wijkniveau bleek uit de gesprekken in Verbeter Breda dat de politie en andere toezichthouders zich voornamelijk vertoonden in de wijken als er iets aan de hand was. Het beeld was dat het preventieve contact met wijkagenten en buurtwerkers door bezuinigingen was afgebouwd. Als gevolg hiervan is het wantrouwen tussen burgers en de overheid toegenomen. Dit speelt met name bij mensen in aandachtswijken, maar ook bij anderen die als gevolg van corona voor uitdagingen zijn komen te staan op gebied van inkomen en (mentale) gezondheid. Jongeren zijn in hun belangrijke ontwikkeljaren extra getroffen door de lockdowns. Onder jongeren is het vertrouwen in de overheid lager dan in andere leeftijdsgroepen.³⁹

Naast het specifieke wantrouwen richting de overheid, hebben mensen zorgen over 'waar het heen gaat met Nederland'. Ze zijn boos over allerlei zaken zoals de kansenongelijkheid, de komst van migranten, het tempo en ambitieniveau in de klimaatdoelen, en meer. Hierdoorheen speelt vaak teleurstelling op het persoonlijke vlak, zoals het eigen maatschappelijke succes, de financiële situatie, eenzaamheid en gezondheid.

Sociaal contact is afgenomen, o.a. door de coronamaatregelen maar ook als gevolg van langlopende trends in individualisering en de toename van culturele verschillen

Mensen hebben minder contact met familie, vrienden en in de buurt. Ook in Breda is het sociaal contact afgenomen.

⁴⁰Ondanks dat Breda van oudsher een sterk verenigingsleven heeft, zijn de ledenaantallen bij (sport)verenigingen gedaald. Ook heeft Breda een unieke kroegencultuur waar mensen (van buiten) snel contact maken, maar door de coronamaatregelen is dit tijdelijk vervallen. Een groeiend aantal mensen dat toch al buiten deze netwerken valt heeft het moeilijker om voldoende sociale contacten te onderhouden.

Jongeren geven in veel situaties de voorkeur aan online chatten. Maar met de coronamaatregelen hebben de meesten beseft hoe belangrijk het is om elkaar echt te kunnen ontmoeten. Tevredenheid met contact gaat samen met frequent persoonlijk contact.⁴¹ Bij contact met vrienden is dit verband nog sterker dan bij contact met familie.

Uit de gesprekken bij Verbeter Breda is gebleken dat het onderling contact is afgenomen in wijken met veel verschillende culturen. Onbekendheid met andere culturen maakt mensen terughoudend in het contact. In wijken waar het contact met de buurt afneemt, daalt ook het gevoel van betrokkenheid bij de buurt.⁴²

Online en offline raken verweven, met zowel positieve als negatieve impact

De online wereld is als een tweede scherm aanwezig in het dagelijks leven. Jongeren chatten op Discord of een ander platform, terwijl ze bij elkaar in dezelfde ruimte zitten. Mensen nemen urenlang deel aan live sessies met influencers, op YouTube, Twitch of een ander platform. Influencers inspireren en beïnvloeden de jongeren in de wijken om dezelfde soort dingen te proberen, variërend van skateboardtrucs, rap en dans, tot moestuinieren, guerilla gardening en gezond voedsel bereiden. Zo kunnen influencers aanzetten tot meer bewegen en gezonder eten.

38 In de CBS rapportage over Brede welvaart 2021 komt naar voren dat het vertrouwen in instituties in het coronajaar 2020 is toegenomen (Tweede kamer, politie en rechters). Met name het vertrouwen in de Tweede kamer zou zijn toegenomen. Uit de interviews die zijn gehouden voor Verbeter Breda blijkt een ander beeld. Veel mensen hebben weinig vertrouwen in de overheid en de systeemwereld van instanties. Ze voelen zich niet gehoord en begrepen. Ze zien dat de systemen zijn ingericht vanuit wantrouwen t.o.v. potentiële overtreders.

39 MediaTest Jongerenpanel, 2020.

40 CBS, 2021. Regionale monitor brede welvaart.

41 Dit blijkt telkens uit monitoring. Zie o.a.: CBS, 2019. Sociaal contact, kwaliteit en kwantiteit.

42 Rekenkamer Breda, 2021. Segregatie in Breda.

De media versplinteren en mensen zoeken online hun eigen informatiekanalen. Dat creëert filter bubbles en eigen waarheden. De digitale mogelijkheden van deep fakes maken het nog ingewikkelder om te weten wat echt is en wat niet. Op momenten dat er veel angst en onrust in de samenleving is (zoals bij de lockdowns), kunnen complotdenkers en hun vertegenwoordigers veel tractie winnen. De online wereld bereikt de fysieke wereld onder andere bij protesten. Het is gebleken dat de overheid moeite heeft om in te schatten hoe snel het aantal mensen dat op een evenement afkomt kan groeien. Denk aan de eerste coronaprotesten in Amsterdam, mei 2020.

Mensen filmen en delen alles waar ze zich betrokken bij voelen en wat ze fascineert. Aan de ene kant kunst, muziek en mooie plekken in de stad. Aan de andere kant, opstootjes en pranks die mensen kunnen beschadigen. Ook bij rellen is inmiddels gebleken dat de deelnemers en omstanders elkaar in actie (tijdens gevechten, vandalisme en plundering) filmen en de beelden op sociale media plaatsen.

Meer aandacht in de samenleving voor identiteit en diversiteit

De Black Lives Matter beweging in de Verenigde Staten heeft ook in Nederland de discussie in beweging gebracht. De jonge generatie wordt steeds meer divers en gemengd in hun culturele achtergrond. Ze spreken zich feller uit tegen discriminatie op huidskleur en achternaam. Genderrollen worden eveneens opnieuw kritisch tegen het licht gehouden. Mensen kiezen zelf hoe ze zich identificeren op het genderspectrum en vragen daar ruimte voor. Meeroudergezinnen willen erkend worden. De tolerantie en acceptatie van seksuele intimidatie op de werkvloer en bij evenementen is voorbij, zie recent de casus rondom The Voice. Dit onderwerp heeft hoge politieke prioriteit, zo blijkt uit de aanstelling van Mariette Hamer als regeringscommissaris voor seksueel overschrijdend gedrag en seksueel geweld.

Tegelijkertijd zijn er conservatieve kringen (zowel onder autochtone, al dan niet gelovige, Nederlanders als onder migrantengemeenschappen) mensen die fel reageren op de verschuiving van identiteiten en rollen. Hieruit kan geweld voortkomen tegen vrouwen, LHBTIQ+ personen, mensen die op een andere manier anders zijn, en activisten. "Victim blaming" past hier ook bij.

Uitnodigende werving vrijwilligerswerk, flexibiliteit en wederkerigheid winnen terrein

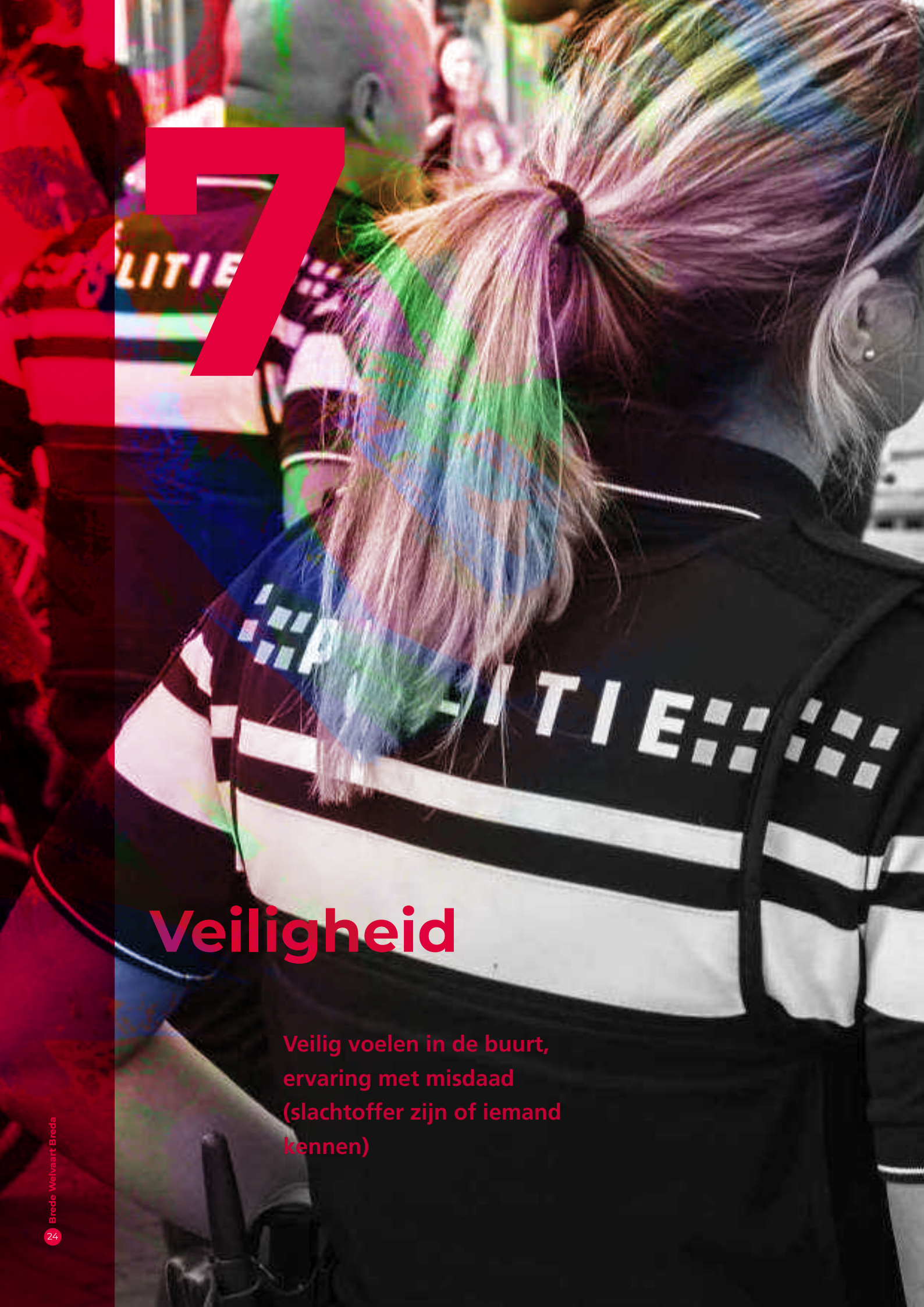
Nederlanders hebben ook in hun vrije tijd steeds drukke agenda's. Onderdeel van de activiteiten waar mensen graag hun tijd aan besteden is vrijwilligerswerk. Niets draagt zo veel bij aan geluk dan iets voor een ander kunnen betekenen. Maar in een tijd waarin veel mensen lijden aan keuzestress moet vrijwilligerswerk wel aansprekend en uitnodigend zijn om voldoende respons te krijgen op de werving. Eenmalige activiteiten zijn laagdrempeliger dan taken waarbij commitment voor langere termijn is gevraagd. Mensen slaan aan op activiteiten die aansluiten bij hun eigen zingevingsvraagstukken. Daar is de wederkerigheid het grootst. Het is belangrijk om het persoonlijk gezicht achter de organisatie zichtbaar te maken en contact te maken met vrijwilligers vanuit een gedeelde passie.⁴³ Met de toenemende vergrijzing en het grotere aandeel 80+ zal een groter aantal mensen behoefte hebben aan aandacht en een kletspraatje van vrijwilligers (en mensen uit het entree-onderwijs). Tegelijkertijd maken veel culturele- en sportinstellingen ook gebruik van de inzet van vrijwilligers. Werving en het potentieel losmaken wordt belangrijker.

Culturele sector (vooral de ongesubsidieerde instellingen) zwaar getroffen door coronamaatregelen, behoefte aan fysieke ruimte voor cultuurbeoefening is groot

Breda kent een veelvoud van kunstmakers, producenten en instellingen. Naast de grote culturele instituten heeft de stad een breed scala aan kleine organisaties en velen culturele makers. Deze breedte zorgt wel voor een gebrek aan focus. Er is een beperkt aantal instellingen van onderscheidende internationale allure. Door de breedte komt er een veelvoud aan vragen op de gemeente af. Makers hebben meer ruimte nodig, broedplaatsen hebben ateliers en ontmoetingsruimtes nodig, podia zoeken naar plaatsen etc.. Daarnaast is de cultuursector hard geraakt door de coronacrisis. Veel instellingen zijn lang dicht geweest, en het is onzeker in hoeverre bezoekers weer terugkomen. Ook zijn veel makers en zelfstandigen (noodgedwongen) in andere sectoren gaan werken. Onduidelijk is nog in hoeverre dit een blijvende beweging is geweest.

De groei van de stad betekent dat de culturele voorzieningen moeten meegroeien om het aanbod en de toegang tot cultuur op peil te houden. Verdichting maakt het ingewikkeld om ook de nodige ruimte voor cultuur te realiseren.

43 Zie meer inzichten in: NL voor elkaar, 2021. Trendrapport vrijwillige inzet 2021.

7

Veiligheid

Veilig voelen in de buurt,
ervaring met misdaad
(slachtoffer zijn of iemand
kennen)

7 Veiligheid

Veilig voelen in de buurt, ervaring met misdaad (slachtoffer zijn of iemand kennen)

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op veiligheid

Het overgrote deel van de Bredanaars voelt zich veilig, maar kwetsbare gebieden blijven kwetsbaar

De peilingen laten zien dat 90% van de Bredanaars zich veilig voelt in de eigen omgeving. In de gesprekken met mensen in kwetsbare wijken kwam eveneens naar voren dat mensen zich relatief weinig aantrokken van zaken die met veiligheid te maken hebben. De betrokkenen vanuit de gemeente geven aan dat dit meerdere redenen kan hebben. Mensen hebben wellicht andere problemen die ernstiger en urgenter zijn dan veiligheid in de buurt. Mensen storen zich minder aan bijvoorbeeld hangjongeren, omdat ze zien dat het bij het dagelijks leven van jonge mensen hoort. Mensen vinden praten over veiligheid ongemakkelijk omdat het dichtbij komt.

Jeugd in kwetsbare buurten sluit zich eenvoudig aan bij relschoppersnetwerken met verhard gedrag. Deze buurten kunnen een voedingsbodem zijn voor ondermijning en misdaad

Voetbalhooligans en andere relschoppers zijn vaak afkomstig uit specifieke wijken waar de straatcultuur een voorloper is van hun gedrag in andere contexten. Dit gedrag lijkt te verharden.⁴⁴ Kwetsbare wijken kunnen daardoor een voedingsbodem zijn voor ondermijning en misdaad. De gemeente, politie en sociale partners worden door deze groepen al gauw bestempeld als 'de vijand'. Dit is een van de factoren waardoor wantrouwen over en weer escaleert.

Toename overlast van personen met verward of onbegrepen gedrag, focus op hulp bieden

Sinds de coronapandemie is het aantal gemelde overlastincidenten door personen met verward of onbegrepen gedrag sterk toegenomen.⁴⁵ De incidenten met mensen met onbegrepen gedrag vindt bovenmatig vaak plaats in aandachtswijken.⁴⁶ Samenwerking tussen de partners in het sociaal domein en de politie is erop gericht om incidenten te de-escaleren en personen om wie het gaat hulp te bieden. Als agenten meer grip hebben op hoe de zorg in elkaar steekt, dan kunnen ze incidenten met minder tijd afhandelen en sneller overdragen, zodat hulp wordt geboden.

Ondermijning en verwevenheid van de onderwereld met de bovenwereld is zorgwekkend en -ondanks inspanningen- lastig grip op te krijgen, kwetsbare personen raken eenvoudig betrokken

Breda is door de geografische ligging nabij de havens van Rotterdam en Antwerpen een interessant gebied voor smokkelaars (drugs, wapens, sigaretten, etc.). Het landelijk gebied als achterland biedt met zijn grote agrarische gebouwen ruimte voor productie en opslag. Stevige aanpak van drugsmisdaad

door de gemeente zou kunnen hebben geleid tot een verplaatsingseffect. De georganiseerde misdaad is een internationaal netwerk. Er is sprake van vermenging tussen onder- en bovenwereld, bijvoorbeeld in bedrijfstakken zoals horeca, notariaat, advocatuur en land- en tuinbouw. Bedreiging van bestuurders is aan de orde. Fraude, witwassen en corruptie komen voor. De verschillende bestuurslagen slagen er maar beperkt in om hier grip op te krijgen. Economische onzekerheid, wantrouwen in de overheid, afstand tot het maatschappelijke leven, vrienden en familie die het ook doen, zijn factoren waardoor burgers instappen in criminele klusjes en activiteiten van internationale misdaadnetwerken. Vervolgens kunnen ze zich moeilijk ervan losmaken. De digitale wereld maakt het minder tastbaar, waardoor klusjes zoals geldezel minder crimineel voelen en de verdiensten lonken. Vooral sociaal zwakke jongeren zijn hier gevoelig voor.

Burgers en ondernemers zijn nog weinig bewust van cyberveiligheid, ondanks groeiend impact van cyberaanvallen

Nederland is een interessant doelwit voor cyberaanvallen. Onze digitale infrastructuur is sterk. Je kunt in Nederland eigenlijk niet zonder internetbankieren en Dig-id. Voor veel voorzieningen is een digitale manier van communiceren de norm geworden. Ondanks de vele voorbeelden van phishing en hacking zijn mensen zich onvoldoende bewust van online risico's. Nederlanders hebben bovendien relatief veel geld, waar buitenlandse hackers collectieven ons op prioriteren. Ouderen zijn extra kwetsbaar voor cybermisdaad. Cyberaanvallen als schadepost gaat voor Nederland als geheel, en dus ook voor Breda, toenemen.

Camera's en de identificatie van burgers in de publieke ruimte neemt toe, burgers en ondernemers gaan zelf voor politie en rechter spelen, risico op 'function creep' en onterechte profilering

In de openbare ruimte worden steeds meer camera's en sensoren geplaatst. En niet alleen door overheden. De locatie van voertuigen wordt met gps-data vastgelegd op navigatiesystemen. Burgers plaatsen camera's naast hun voordeur of hebben een slimme deurbel.⁴⁷ Winkeliers publiceren beelden van beveiligingscamera's op sociale media om met behulp van het publiek winkeldieven in de kraag te grijpen. Hoewel het gebruik van informatie over personen kan helpen om misdrijven op te lossen is er geregeld discussie over de risico's van het gebruik van camerabeelden, zoals 'function creep'.⁴⁸ Dit speelt o.a. bij ANPR-camera's van de politie voor nummerplaat herkenning. Het gebruik van camerabeelden door burgers t.b.v. de veiligheid in de buurt is evenmin zonder risico's. Burgers hebben de neiging alert te zijn op een bepaald profiel van personen. Ook niet-criminelen met eenzelfde soort uiterlijk kunnen daardoor vijandig worden benaderd of hun foto wordt als verdachte online gedeeld. Dergelijk gebruik van camera's draagt bij aan wantrouwen tussen groepen burgers. Daarbij is met alle digitale mogelijkheden steeds makkelijker om de identiteit van personen vast te leggen samen met de locatie en het tijdstip dat iemand ergens is.

⁴⁴ Zie ook Gemeente Breda, 2021. Meerjarenprogramma 'Veiligheid breng(t) je samen'. Doorontwikkeling 2022-2023.

⁴⁵ Gemeente Breda, juli 2021. Integrale herstelmonitor gemeente Breda.

⁴⁶ Rekenkamer Breda, 2021. Segregatie in Breda.

⁴⁷ Zoals Ring van Amazon. Dit systeem heeft een slimme camera en kan personen herkennen waardoor gebruikers signalelementen aan een buurtwachtgroep kunnen doorgeven. In Nederland is er geen samenwerking tussen Ring en de politie, maar in VS wel.

⁴⁸ WODC, 2021. Cahier 2021-19. Evaluatie ANPR-wetgeving 126jj Wetboek van Strafvordering. De wet 'vastleggen en bewaren van kentekengegevens door de politie' geëvalueerd.

8

Milieu en leefomgeving

Natuur en groen,
flora en fauna,
schone lucht,
en overige
milieuaspecten

8 Milieu en leefomgeving

Natuur en groen, flora en fauna, schone lucht, en overige milieuaspecten

Belangrijkste trends voor de toekomst met impact op milieu en leefomgeving

De klimaataanpak draagt bij aan een schoner leefmilieu en is cruciaal voor de leefbaarheid van toekomstige generaties

Breda, Nederland en de wereld koersen af op een warmere aarde. Hoe groot die opwarming zal zijn is afhankelijk van de inspanningen die nu gedaan worden om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren (emissiereductie in de periode tot 2030 biedt de meeste kans om de temperatuurstijging binnen leefbare grenzen te houden). Op de korte termijn betekent dit een transitie van het energiesysteem en de energieinfrastructuur, waardoor emissies omlaag gaan en de luchtkwaliteit en andere milieufactoren verbeteren. Naast de energietransitie is circulaire economie een belangrijke strategie om emissies omlaag te brengen. Dit vraagt om een andere manier van denken in de omgang met materialen. Recyclage van o.a. witgoed, huisraad en drankcontainers draagt bij aan het terugdringen van vervuiling in de leefomgeving. Het terugdringen van chemische vervuiling is belangrijk om de waterkwaliteit te verbeteren volgens de afspraken die in de Kaderrichtlijn water zijn verankerd.

Een groene omgeving is aantrekkelijk en verbetert het vestigingsklimaat, klimaatverandering leidt tot actie, recreatie in eigen omgeving is populairder sinds corona

Breda heeft een gunstige ligging met de bossen en groene gebieden rondom de stad. Groen wordt ook economisch gewaardeerd. Steeds meer bedrijven snappen dat investeren in groen (in op en rondom hun bedrijf) loont. Klimaatverandering is dichterbij gekomen. Bedrijven maken de koppeling tussen vergroening en klimaatadaptatie. Het circulaire gedachtegoed werken bedrijven uit in hun eigen businesscases en in ketensamenwerking. Ze willen hun bedrijf en hun netwerk voorbereiden op een duurzamere toekomst. Sinds corona recreëren meer mensen in de eigen groene omgeving, in de stad en net daarbuiten. Mensen hebben meer behoefte aan groen in de openbare ruimte om te ontmoeten, werken, sporten, spelen en ontspannen. Niet alleen het groen, maar ook het stadswater wordt intensiever gebruikt voor recreatie.

De groei van het aantal inwoners en bezoekers betekent meer woningen (verstening), meer vervoersbewegingen in de stad en daarmee meer milieuoverlast (geluid, geur, fijnstof)

Meer inwoners, betekent meer of grotere gebouwen en daarmee verdichting en verstening. Ook zullen sommige bouwlocaties nabij bedrijventerreinen en (spoor)wegen zijn

gepositioneerd waarbij extra aandacht nodig is voor de milieuthema's.

Verdichting in de stad en het nabijheidsprincipe betekent dat in verhouding meer mensen zullen lopen of fietsen voor hun dagelijkse vervoersbewegingen. De transitie naar andere vervoersmodaliteiten, schonere auto's en de invoering van milieuzones helpen de fijnstofgehalten in de lucht te verlagen en de geur- en geluidsoverlast te verminderen. Daardoor komt de resterende overlast meer in de aandacht. Maatschappelijke organisaties zoals het Longfonds vragen aandacht voor een hogere norm voor schone lucht.

Het groeiend aantal inwoners en bezoekers betekent echter ook meer voertuigen, meer bevoorrading van winkels en allerlei andere factoren die tot milieuoverlast kunnen leiden en de doelen voor verbetering van de luchtkwaliteit in de weg kunnen staan.

De groei van het aantal inwoners betekent meer dat natuur en groenoppervlak nodig is om recreatiedruk te beperken

In coronatijd is in sommige recreatiegebieden veel druk ervaren van de grote bezoekersaantallen. Als de stad verder groeit, vraagt dat om evenredig grote uitbreiding van het recreatieoppervlak en voorzieningen zoals fietspaden, buslijnen en parkeerplaatsen. Met de uitbreiding van het NNN (Natuur Netwerk Nederland) worden meer hectaren natuurgebied ontwikkeld. In een deel van die gebieden is rust nodig voor de flora en fauna, en dus minder geschikt voor recreatie. Daarom is de oproep om daarnaast ook recreatiegroen te ontwikkelen.

Meer mensen zijn zich bewust van het belang van groen in de stad voor biodiversiteit, verkoeling en wateropvang, ze springen in de bres voor bedreigde bomen

Hoewel een betegelde tuin voor veel mensen nog steeds aantrekkelijk is vanwege het gemak, is er een groeiende groep inwoners die zich betrokken voelt bij het groen in de stad. Te beginnen in hun eigen tuin, maar ook bij geveltuintjes, boomspiegels en wijkparkjes. Projecten als 'tegel eruit, groen erin' zijn populair. Inwoners vormen sociale netwerken rondom tuinen en groene initiatieven. In navolging van de straatbibliotheken duiken er ook straatbibliotheken op voor zaden, stekjes en planten. Vogelen heeft in de coronatijd een grote vlucht genomen, ook in de stad. Bomen roepen van oudsher emotie op. Geregeld gaan burgers in protest tegen boomkap door de gemeente, Staatsbosbeheer, projectontwikkelaars en huis- en grondeigenaren. Staatsbosbeheer en de gemeente hebben de laatste tijd meer gecommuniceerd over de strategie achter boomkap.

Beleids- inzet op de acht thema's van brede welvaart

1 Inzet op verbetering subjectief welzijn

Vanuit Verbeter Breda en andere beleidslijnen wordt ingezet op luisteren, dialoog, participatie en als gemeente aanwezig zijn in de samenleving

De aanpak van Verbeter Breda richt zich op de buurten met een relatief laag niveau van veerkracht en welbevinden. Ook is het vertrouwen in de overheid hier laag (zie het thema Samenleving). Gezien de ongunstige trends in deze wijken en het ongunstige vertrekpunt in de relatie tussen de wijken en de gemeente is deze aanpak extra hard nodig om de trends te keren en de brede welvaart te verbeteren.

De aanpak van Verbeter Breda is in de kern de aanpak van een responsieve overheid volgens de NSOB-kwadranten.⁴⁹ Een benaderbare overheid, die luistert en aanwezig is in de wijken. Een overheid die ruimte geeft voor ideeën van de mensen uit de wijken en ze faciliteert om deze ideeën in praktijk te brengen. De insteek van luisteren en er zijn voor de inwoners werkt bevorderend voor vroegsignalering van aandachtspunten. In contact staan met de sociale partners in de stad hoort daar ook bij.

2 Inzet op verbetering materiële welvaart

De gemeente zet in op het aantrekken van bedrijven voor groei van het aantal banen in Breda, en faciliteert (MKB)-bedrijven om zich voor te bereiden op de toekomst

In 2050 wil de gemeente beschikken over minimaal 110.000 banen.⁵⁰ De economische agenda speelt in op de verwachtingen van het CBS over de groei van het aantal banen per sector. Het CBS ziet in Breda vooral ICT, zakelijke dienstverlening en advisering verder groeien. De gemeente zet in op het aantrekken en faciliteren van bedrijven in de toegepaste technologie en creativiteit. Dit zijn vaak internationaal georiënteerde bedrijven. Breda richt zich op het aantrekken van nieuw talent en het behouden van hoogopgeleide afgestudeerden. Door ze te matchen aan bedrijven en door het faciliteren van de start van een eigen bedrijf. De gemeente faciliteert (MKB)-bedrijven om voorbereid te zijn op verdere digitalisering en verduurzaming, met aandacht voor de werkgelegenheid in deze bedrijven. Vanwege de vergrijzing en de energietransitie zullen sectoren als de zorg en installatiebranche eveneens een grote vraag naar werknemers behouden en zullen de tekorten aanhouden en mogelijk zelfs toenemen.

De gemeente wil het aantal bijstandsuitkeringen fors terugdringen en zelf een inclusieve werkgever zijn.

Door met werkgevers en sociale partners de handen ineen te sluiten hoopt de gemeente te helpen het arbeidsvraagstuk te sluiten. Na ervaring te hebben opgedaan met de Participatiewet is inmiddels erkend dat sommige werkenden extra steun (tijd en geld van de werkgever) behoeven. De gemeente wil als werkgever meer kunnen betekenen voor mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Onder meer de afdelingen afvalservice, schoonmaak en uitvoering hebben altijd mensen nodig. Er kan een win-win-situatie ontstaan, als de gemeente erin slaagt personeel aan te trekken en toont een inclusieve organisatie te zijn. De gemeente kan nog meer leerwerkplekken aanbieden. Deze ontwikkeling haakt aan op de circulaire opgave.

Integrale samenwerking met partners in het sociale domein is gericht op vroegsignalering van armoede, schulden en multiproblematiek

In 2018 is begonnen met de aanpak 'Vroeg erop af' om mensen met schulden die problematisch dreigen te worden vroegtijdig in het vizier te hebben en een hulptraject te kunnen starten. Dit is bedoeld om problematiek te voorkomen en te beperken.⁵¹ De focus is op persoonlijke ontwikkeling en perspectief (o.a. werk). Vijf specifieke doelgroepen zijn onderscheiden: werkende armen, zzp'ers (en schuldenverlening), kinderen, jongeren zonder startkwalificatie en AOW-gerechtigden.

Verbeterde toegang tot de deeleconomie op gebied van mobiliteit, kantoorruimtes, voedsel en energie

Naarmate een stad verdicht, verandert ook het gebruik van de verschillende soorten mobiliteitsmiddelen. Dit geldt ook in Breda. Met de ambitie van het toevoegen van 25.000 woningen wordt deze verandering sterker. De huidige infrastructuur van de stad kan deze groei niet zonder meer aan. Het is dan ook cruciaal dat de groei van het inwonersaantal niet gepaard gaat met een evenredige groei van het aantal auto's.⁵² In opkomst zijn ook deelconcepten. Niet alleen op gebied van mobiliteit (Mobility as a Service), maar bijvoorbeeld ook kantoorruimtes die via een deelplatform beschikbaar zijn. Of apps waarmee vers producten (bakkerij, groente en fruit) voor het verstrijken van de houdbaarheidsdatum worden aangeboden om voedselverspilling te voorkomen. Op gebied van energie worden deelconcepten verkend voor de opslag van energie in autobatterijen (van deelauto's). De beschikbaarheid van deze diensten betekent niet automatisch dat iedereen daar in gelijke mate gebruik van maakt. De drempels kunnen hoog zijn, met name op gebruikskosten.

49 <https://www.nsob.nl/denktank/overzicht-van-publicaties/sturing-transities>

50 Gemeente Breda, 2019. Economische visie Breda.

51 Gemeente Breda, 2020. Beleidsnota (werken aan geldzorgen) loont 2020-2023.

52 Gemeente Breda, 2020. Mobiliteitsvisie Breda.

BredaPas biedt toegang tot activiteiten voor mensen met een laag inkomen

De BredaPas is een vorm van bijzondere bijstand voor mensen met een laag inkomen en biedt korting voor activiteiten op gebied van sport, cultuur en recreatie. Voor de doelgroep kinderen is de pas gekoppeld aan Sam&.⁵³ Er is een loket waar ouders en intermediairs terecht kunnen voor een aanvraag voor voorzieningen voor kinderen. Voor volwassenen is het bereik beperkter. De €75 die zij kunnen declareren is in de praktijk slechts voldoende voor één cursus of activiteit. De deelnemende organisaties en de partners in het sociaal domein weten elkaar te vinden bij activiteiten in de wijken. Het accent ligt op sport en bewegen, en daarna cultuur en educatie.

Breda faciliteert een snelle aanleg van glasvezelkabel

Breda zet in op een hoogwaardige digitale infrastructuur. Met een snelle aanleg van een glasvezelkabel voor alle 88.000 huishoudens in Breda zouden de inwoners en bedrijven klaar zijn voor de groeiende vraag naar digitale communicatie en digitale diensten.

Een van de redenen dat Breda voorop loopt met digitale infrastructuur is dat Breda een belangrijk knooppunt is in het glasvezelnetwerk in Brabant. De centrale aan de Oude Vest in Breda is onderdeel van de landelijke backbone. In de afgelopen jaren is in bijna alle bedrijventerreinen in Breda geïnvesteerd in digitale voorzieningen op het gebied van glasvezel en snel internet.

3 Inzet op verbetering gezondheid

Gemeente wil dat de gezonde keuze de eerste keuze wordt, bewegen is een speerpunt evenals betere gezondheidsvaardigheden en een gezonde voedselomgeving

De gemeente werkt aan allerlei interventies om keuzes die bijdragen aan een gezonde lifestyle makkelijker te maken. Op gebied van sport- en beweegstimulering stimuleert de gemeente o.a. school- en wijk sport, sportloket uniek sporten, Lekker Fit in de kinderopvang, Fit for Life, Walking Football, HealthyLIFE, ondersteuning van sport- en beweegaanbieders. De JOGG-aanpak (een lokale vertaling van een landelijke campagne) sluit hierop aan. In Breda loopt die aanpak al meer dan 10 jaar. De ervaringen met deze aanpak zijn positief maar leiden niet tot een significante daling van het aantal jongeren met overgewicht.⁵⁴ Er is, in samenhang met Jeugd-, sport- en wijkbeleid geïnvesteerd in onder andere meer gezonde sportkantines, schoolkantines, buitenspeelplekken, watertap-punten bij speelveldjes. In 2021 is een lokaal preventieakkoord gesloten tussen de gemeente, GGD West-Brabant en vele maatschappelijke organisaties. In dit akkoord hebben partijen samenwerkingsafspraken gemaakt voor het bevorderen en behouden van de gezondheid, het leggen van een goede basis voor deelname aan de samenleving en het bevorderen van het maken van gezonde keuzes. Het is onze ambitie om het lokaal preventieakkoord en lokaal sportakkoord vanaf 2023 samen te brengen om initiatieven op het gebied van gezonde leefstijl, sport en bewegen efficiënter te kunnen ondersteunen. In 2022 zetten we stappen om (samen met partners in de stad) te komen tot een Bredaas leefstijlakkoord. Vanuit partnerships met sportopleidingen worden beweegprogramma's in aandachtswijken als pilot opgezet. De focus ligt op voetbal. Meisjes worden minder bereikt. Ook vrouwen met een niet-westerse migratieachtergrond blijven achter in bewegen. Sportaccommodaties in de wijken worden nog onvoldoende benut om beweegarmoede te bestrijden. Scholen en verenigingen zouden hun aansluiting op deze faciliteiten kunnen verbeteren.

Het signaal is dat het areaal sportfaciliteiten in Breda verouderd is en niet meer voldoet aan de eisen van deze tijd. Ook wordt er nog nauwelijks integraal gekeken naar sportfaciliteiten in samenhang met wijkontwikkeling, jeugdbeleid, ruimte en onderwijs. Het Talentencentrum is een groot multifunctioneel sportcentrum in aanbouw, waarin ruimte is voor allerlei verenigingen en opleidingen. Ook beoogt het dienst te doen als ontmoetingscentrum en uitvalsbasis voor sportprofessionals.

Inzet op een beweegvriendelijke leefomgeving en toegankelijkheid voor mensen met een beperking

Bewegen is meer dan sporten. De mobiliteitsvisie propageert de inrichting van de stad volgens het nabijheidsprincipe.⁵⁵ De nabijheid van voorzieningen en prettige wandel- en fietsroutes stimuleert mensen om te kiezen voor bewegingsintensief vervoer. Het Bredase speellandschap bestaat uit topplekken, plusplekken en buurtplekken.⁵⁶ In nieuwe wijken is aantrekkelijk en veilig spelen belangrijk bij de gebiedsinrichting. In bestaande wijken neemt het aantal vragen over verbetering van de speelplekken toe. Ook kinderen roeren zich. Vanuit Wijkdeals worden bewoners betrokken bij het beheer van het omliggend groen en het schoonhouden van de plek. In Breda Noordoost bleek het aanbod van speeltoestellen achter te blijven. Dit wordt meegenomen in de aanstaande herinrichting. Er is meer aandacht voor inclusieve speeltuinen. De VNG-richtlijn "Aan de slag met spelen" is leidend bij (her)inrichting van speelplekken.⁵⁷ Er is een groeiende behoefte aan sporten in de openbare ruimte. Sinds corona is het buitensporten (individueel, in groepsverband of met personal coaches) toegenomen. Bij de inrichting van parken is buitensport echter niet altijd expliciet een aandachtspunt in het ontwerp. Hoe drukker de parken, hoe meer behoefte er zal zijn aan zonering voor verschillende gebruiksfuncties. Het realiseren van sportplekken en voorzieningen voor buitensporten gebeurt meestal op verzoek van bewoners en sporters. Zij denken mee met het ontwerp. Ook worden professionals uit de wijk betrokken.

53 Sam& is een samenwerkingsverband van Leergeld Nederland, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Nationaal Fonds Kinderhulp en Stichting Jarige Job.

54 Uit de evaluatie van het RIVM is enkel in het vierde jaar na de invoering van de Jogga-aanpak een positief (maar niet significant) effect gebleken voor het percentage jongeren dat voldoet aan de beweegrichtlijn. Zie: RIVM, 2020. Werkt de JOGG-aanpak? Veranderingen in overgewicht en beweeggedrag bij kinderen en jongeren.

55 Gemeente Breda, 2020. Mobiliteitsvisie

56 Gemeente Breda, 202. Gemeentelijk plan spelen: Buiten spelen voor iedereen.

57 VNG, 2019. De speeltuinbende. De VNG adviseert dat 70% van de 'speelaanleidingen' bereikbaar is voor iedereen en 50% bespeelbaar voor ieder kind.

E-health en online ondersteuning is in ontwikkeling en zal verder toenemen

Vanuit het partnernetwerk is er dit moment er een breed aanbod van (deels) online hulpverlening, gaming apps voor gezonde lifestyle en zo verder. Vaak zijn lifestyle interventies voor een korte duur (bijv. 6 maanden). Dit hangt mede samen met de (tijdelijke) financiering van de programma's. De uitdaging van blijvende gedragsverandering zit in de periode daarna. Ook daar kan online coaching, supportgroepen en mediation een rol spelen om de nieuwe lifestyle vol te houden.

Het preventie akkoord in Breda verder uitbouwen in het onderwijs

De mate waarin scholen bijdragen aan een gezonde leefstijl is schoolafhankelijk. Sommige scholen lopen daar heel warm voor. Maar in algemene zin vinden schoolleiders dat ze er zijn voor educatie en het curriculum. De gemeente faciliteert bij het zoeken naar partnerschap voor scholen en helpt ze te ontzorgen.

Scholen zijn een belangrijke plek voor kinderen om zich te ontwikkelen. Welbevinden is een voorwaarde voor kinderen om zich op school te kunnen ontwikkelen. Je moet je lekker in je vel voelen om te kunnen leren. De invloeden van thuis zijn zichtbaar. Scholen kunnen een rol spelen bij preventie door kinderen te helpen hun zorgen en worstelingen bespreekbaar te maken. Ook kunnen scholen een grotere rol spelen in het aanleren van gezondheidsvaardigheden door kinderen te leren herkennen of iets gezond is of niet, wat eetpatronen doen

met je lichaam en geest, en wat je zelf kan doen om gezond oud te worden.

Scholen zijn bovendien voor ouders een baken in een wijk. Ook gezinnen die niet bij hulpverlening binnen stappen, gaan wel naar school. Dat is een ingang voor gezinsgericht werken. Er zijn tal van mogelijkheden denkbaar voor vermengen van hulpverlening op school.

Diverse programma's voor ouderen gericht op prettig, gezond ouder worden

Het 'Wonen met gemak' programma loopt al jaren. Een bus waar ouderen informatie over diensten kunnen krijgen gaat als een carroussel door de wijken. Het is erop gericht om ouderen zo zelfstandig mogelijk thuis laten wonen, ze helpen te blijven bewegen. Thema's zoals valpreventie en omgaan met de digitale wereld komen aan bod. Breda kent een krachtig veld van maatschappelijke partners. De partners vullen elkaar mooi aan. Het nieuwe programma Breda Senior wil zorgen voor meer synergie bij alle initiatieven gericht op ouderen en de kracht van ouderen prominent etaleren in de stad.

Rol van de gemeente Breda bij de regio

Breda versterkt haar partnernetwerken op het vlak van gezondheid om op die manier kennis te delen en best practices uit te wisselen. De GGD West-Brabant is een belangrijke partij daarbinnen, waar ook een adviesrol ligt richting de gemeenten en de regio direct gezamenlijk in optrekt als het gaat om de volksgezondheid.

4 Inzet op verbetering van ontwikkelingen rondom arbeid en werk

Tech start-ups en creatieve industrie stimuleren, ondersteunen en aantrekken: clusters van innovatieve bedrijven om hoogopgeleiden te behouden (na hun studie) en aan te trekken uit andere (internationale) regio's

Breda is altijd een aantrekkelijke stad geweest en heeft nooit moeite gehad om inwoners aan zich te binden. Breda heeft kwalitatief hoogwaardige (hoger) onderwijsinstellingen, een grote vijver aan talent. De "battle for talent" zal nadrukkelijker worden gevoerd in een vergrijzend land (en continent). Daarom wil Breda zich inspannen om talent te behouden en van buiten aan te trekken. De verwachting is dat de aanwezigheid van sterke cluster van innovatieve bedrijven mensen van buiten overhaalt om zich in Breda te vestigen. Breda werkt aan het verstevigen van het business-ecosysteem van technologisch georiënteerde bedrijven, zoals start-ups op gebied van IT, gaming en robotic industries. Het imago van de creatieve industrie geeft bruis in de stad en trekt (jonge) mensen die deze lifestyle weten te waarderen. De verwachting is dat de aanwezigheid van deze bedrijven werkgelegenheid gaan opleveren op alle opleidingsniveaus, denk aan afstudeerders van de Bredase mbo- en hbo-opleidingen.

Gemeente faciliteert werkgevers bij betere matching op de arbeidsmarkt: werk-leer-hubs, job carving en deelcertificaten

Na ervaring te hebben opgedaan met de participatiewet is inmiddels erkend dat extra ondersteuning voor mensen in het sociaal werk nodig is om de tijd en kosten van de werkgever

te compenseren. Bij de inspanningen voor deze doelgroep zet de gemeente in op doorgroei naar regulier werk met minder ondersteuning. De werkenden hebben in het begin relatief veel training en begeleiding nodig om het juiste niveau van vaardigheden te ontwikkelen.

Mensen die moeite hebben een startkwalificatie te behalen, kunnen wel interessant zijn voor de arbeidsmarkt. Via job carving kan een werkpakket op maat worden samengesteld. Via cursussen en vaardigheidstrainingen kan men deelcertificaten behalen als opstap naar een diploma. In hybride leer-omgevingen leren studenten van docenten en ondernemers en werken ze aan echte cases van bedrijven.

Gemeente als inclusieve werkgever, diversiteit in de organisatie voor een betere aansluiting op een diverse samenleving

De gemeente profileert zich als inclusieve werkgever. Enerzijds om mensen te helpen aansluiting te vinden op de arbeidsmarkt, anderzijds als antwoord op de arbeidskrapte. Het draagt bij aan de diversiteit in de organisatie, zowel in de uitvoering als in de beleidsorganisatie en staf. Diversiteit onder ambtenaren als een voordeel gezien voor een betere aansluiting met de leefwereld van inwoners.

Begrotingsdiscipline en de menselijke maat bij arbeidsmarktvaartstukken

Voor het werkelijk helpen van mensen (o.a. op job matching) is vaak maatwerk nodig. Vanuit deze gedachte hebben ambtenaren de ruimte om initiatief te nemen. Dit vergt

voortdurend aandacht en onderlinge dialoog, omdat de systeemwereld van de begrotingssystematiek vraagt om rechtmatigheid van afspraken over de uitvoering van wettelijke taken.

Van autostad naar slimmere vervoersbewegingen, meer gespreid over de dag, en meer voorzieningen in de buurt

Met de inzet op een groter inwonersaantal, het aantrekken van bedrijvenclusters en grenzeloze samenwerking zal het wegennet in de nabije toekomst beslist vastlopen als de auto op dezelfde manier als nu gebruikt wordt. Dan zouden veel mensen tijd verloren zien gaan in files en vertraging. Breda wil inzetten op een veranderde mind-set t.a.v. autogebruik en -bezit.

De stad is daarbij ingericht zodat het makkelijker wordt om te kiezen voor duurzame mobiliteit of minder mobiliteit. Slimme technologie, data en duurzame mobiliteitsconcepten helpen daarbij. Door het wegennet bewust niet te ontwerpen op de spits, gaan mensen inzien dat het voordelen biedt om buiten de spits de weg op te gaan. Bij dit type ontwerp zijn minder rijstroken nodig en is er meer ruimte voor andere functies in het stratenplan. Door de trajectsnelheid omlaag te brengen worden alternatieven voor de auto aantrekkelijker en gaat de verkeersveiligheid erop vooruit.

5 Inzet op verbeteringen m.b.t. wonen

25.000 nieuwe woningen, met accent op woningen voor kleine huishoudens en ouderen

Voor de periode tot 2040 wil Breda fors inzetten op het bouwen van nieuwe woningen. Een groot deel van de woningen zullen appartementen zijn die worden gebouwd in de bestaande stad. Dit betekent meer hoogbouw, waar een deel van de huidige inwoners op dit moment nog aan moet wennen. De helft van deze woningen is in de 'betaalbare' prijsklasse om starters, middeninkomens en jonge gezinnen een kans te geven. In de huursector wordt nog vooral gebouwd voor exploitatie vanuit private verhuurders, de toename van corporatiewoningen is minder in voorzien.

Verdichting kan uitdagingen met zich meebrengen op gebied van veiligheid en milieu

Een van de plekken die voor bouwen nog onbenut lijkt is boven het spoor. Echter, om allerlei redenen, waaronder de veiligheid en milieufactoren, maken het lastig om dit potentieel te benutten.⁵⁸ Een van de scenario's die zijn uitgewerkt in de MER voor de Omgevingsvisie voorziet woningbouw in de directe nabijheid van de Brabantroute, een spoorlijn die als vangnet dient voor de Betuweroute waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd. Clustering van bedrijven op bedrijventerrein De Krogten zou lokaal voor verhoogd risico kunnen zorgen door de opslag van gevaarlijke stoffen, maar elders op meerdere plekken in de stad het risico omlaag brengen.⁵⁹ Woningbouw in de nabijheid van veehouderijen kan het gezondheidsrisico voor naburige inwoners vergroten.⁶⁰

Bouwen voor diverse doelgroepen, inclusief kwetsbare mensen, in de binnenstad, perifere gebieden en de dorpen

Op dit moment is er een clustering van sociale huurwoningen in Breda Noord. Daarmee ook een clustering van kwetsbare mensen. In de bouwopgave wordt in de binnenstad, de perifere gebieden en de dorpen ook gebouwd voor mensen met een laag inkomen en een kwetsbare situatie. Zodat de

verdeling in de stad gelijkmatiger wordt en de stad als geheel veerkrachtiger.

Bouwen voor tijdelijke en blijvende arbeidsmigranten

Tijdelijke en blijvende arbeidsmigranten en hun gezinnen hebben behoefte aan waardige woonruimte om zich welkom te voelen in de wijken en onderdeel te worden van het sociaal weefsel. Hier is een spanningsveld tussen clustering (mensen met dezelfde achtergrond wonen graag bij elkaar in de buurt) en vervreemding van de overige bevolking (dit gevoel wordt o.a. opgeroepen door Poolse supermarkten).

Bouwen met aandacht voor de buitenruimte extra uitdagend, integrale aanpak buitenruimte (de 'zachte' kant) nog geen standaard bij gebiedsontwikkeling

Geslaagde woningbouw heeft aandacht voor kwalitatief hoogwaardige buitenruimte. Bij verdichting, meer inwoners per vierkante meter buitenruimte, is dat een extra grote uitdaging. Bij kleinere woningen is de behoefte aan buitenruimte voor werken, ontmoeten, sporten en recreëren nog groter. Het is nog geen automatisme of standaardaanpak om bij gebiedsontwikkeling vanaf de eerste fase sport- en speelfaciliteiten, ontmoetingsplekken en cultuurvoorzieningen mee te nemen in de plannen. Vooral zaken die de zachte kant van de leefomgeving (ontmoeten, welzijn, ontplooiing) betreffen zijn gebaat bij extra aandacht aan de voorkant. Met name bij de grote gebiedsontwikkelingen rondom 't Zoet, Chasséveld of Gasthuisvelden nemen we dit vanaf het begin mee.

Verduurzaming woningvoorraad, circulair bouwen in opkomst

De Transitievisie Warmte (TVW) is vastgesteld om de warmtetransitie in Breda te realiseren.⁶¹ De focus ligt op de bebouwde omgeving. Een netwerk van stakeholders en partnerorganisaties is betrokken. De TVW is nodig om de huidige groeilijnen van hernieuwbare energie in lijn te brengen met de wenslijn om

58 Dit blijkt o.a. uit een verkenning van de gemeente Utrecht in 2019: Kansen boven/rondom de sporen Utrecht Centraal. Opgave van verkenning.

59 Royal Haskoning, DHV, 2021. Milieueffectrapport Omgevingsvisie Breda 2040. PlanMER Omgevingsvisie Breda 2040.

60 Zie onder het thema gezondheid: "Gezondheidsrisico's uit de fysieke leefomgeving, waaronder zoönoses, speelt bij nieuwe woningen in de buurt van geitenboerderijen"

61 Gemeente Breda, 2021. Transitievisie Warmte.

de doelstellingen 100% hernieuwbare energie in 2044 te halen. Op dit moment lopen beide ver uit elkaar.⁶² Circulair bouwen is in Nederland nog in een beginfase. Het Transitieteam circulaire bouwconomie werkt aan het fundament voor de circulaire bouwconomie.⁶³ Met de benodigde instrumenten, hulpmiddelen en voorwaarden kan vervolgens worden opgeschaald. Er wordt ervaring opgedaan met milieu- en duurzaamheidseisen op het gebied van bouw. Vooral de landelijke wetgeving zorgt voor daadwerkelijke verbetering (denk aan BENG-norm voor woningbouw, of eisen aan energielabels voor kantoren). In de gemeente Breda zijn nu slechts twee pilots met circulair bouwen, maar in de toekomst zal het steeds meer de norm worden.

Woningcorporaties werken aan gemeenschappen en zetten het sociale weefsel in voor verduurzaming van de woningen

In wijken met veel corporatiewoningen is een clustering van kwetsbare mensen en mensen die zijn 'afgehaakt'. O.a. door zelf buurthuizen te beheren en de buurt te faciliteren zo veel mogelijk zelf te organiseren dragen woningcorporaties bij aan het welzijn in de buurt. Keukentafelgesprekken en het enthousiasme van buurtbewoners losmaken is de strategie om flatblokken mee te krijgen in de verduurzamingsambities van de corporatie. Een van de doelen is om de betrokkenheid van inwoners te vergroten en mensen te helpen trots te worden op hun wijk. Een bijkomend effect van de keukentafelgesprekken is dat het een opening biedt voor een gesprek over welzijn en veerkracht.

6 Inzet op verbetering van ontwikkelingen in de samenleving

Verbeter Breda ingezet als participatief traject om het welzijn in aandachtswijken te verbeteren en het wederzijdse vertrouwen te verbeteren

Het onderzoek van de Rekenkamer heeft de gemeente kritisch doen kijken naar haar eigen betrokkenheid bij de aandachtswijken. Luisteren naar de wensen van de buurt, de mensen leren kennen, aanwezig zijn en aanwezig blijven op leuke en op mindere momenten is een aanpak waar al eerder positieve ervaring mee is opgedaan. Tijdens de jaarwisseling van 2019 waren er in Breda veel opstootjes en rellen. De gemeente is naar de wijk toegekomen en in contact gebleven. Door samen op te trekken hebben de wijken voorzieningen en activiteiten voor jongeren kunnen organiseren. De gemeente heeft kunnen balanceren tussen ruimte geven en handhaven. Er is meer communicatie geweest naar de wijken en inwoners hebben vaker 'durven' te melden. In de jaren daarna is het rustiger gebleven in vergelijking met andere steden. Dit lijkt ook zo te zijn geweest bij de coronarellen in januari 2021, in vergelijking met o.a. Eindhoven. Verbeter Breda heeft de eerste fase van ophalen en inventariseren afgerond. Nu volgt een tweede fase waarin samen met de buurten gewerkt wordt aan oplossingen om de wijken leuker, mooier, saamenhoriger en gezonder te maken. De buurt is aan zet, de gemeente neemt vooral deel als partner. Zij faciliteert en helpt ruimte te geven, in plaats van dat de gemeente aan het stuur zit en de rest van de stad volgt. Wel heeft de gemeente met name op veiligheidsgebied een bepalende rol. Daarbij kan het zoeken zijn naar de rol van de gemeente, de partners in het sociaal domein en de inwoners zelf. Op emotionele momenten, als het mis gaat, voelt het als overheid ongemakkelijk om je niet verantwoordelijk te voelen. Op bepaalde dossiers, zoals de plaatsing van bankjes in de openbare ruimte, dreigt de bureaucratische modus de overhand te nemen en staan wantrouwende termen zoals 'hufteproof' centraal.

Aandacht voor sociaal impact van evenementen en een grotere betrokkenheid van inwoners

Evenementen spelen een belangrijke rol in de aantrekkelijkheid van de stad. Meer samenhang met keuzes op het gebied van wonen, economie, cultuur en sport zal er toe leiden dat er

meer eenduidigheid in de uitstraling en aantrekkelijkheid van de stad ontstaat. Daarnaast kunnen evenementen meer worden benut om impact te genereren op saamenhorigheid in de stad. Initiatieven zoals "Breda schoon" en "Breda vecht tegen kanker" maken positieve energie los. Betrokkenheid van (sport)verenigingen dragen bij aan een bredere mobilisering van inwoners. Bij grootschalige evenementen in de stad zou vanaf de start van de plannen al gewerkt kunnen worden aan sub-plannen gericht op sociaal en maatschappelijk impact. Thema's zoals gezond, duurzaam en sociaal lenen zich daarvoor.

Integraal benutten van accommodaties en instellingen

Scholen, sportaccommodaties, cultuurhuizen zijn locaties die nu nog vaak voor het primaire doel gebruikt worden. Op andere momenten van de dag staan ze leeg. De wijk maakt niet of nauwelijks gebruik van de mogelijkheden die de locatie in zich heeft. De locatie maakt evenmin gebruik van de talenten met wie ze in contact zouden kunnen komen. Hier liggen kansen om het sociaal kapitaal van buurtbewoners te koppelen aan instellingen in de wijk.

Murals, gedichten en andere creatieve elementen om de buitenruimte aantrekkelijk te maken en uitnodigend te zijn voor online interactie

Het ontmoetingsbankje is een grote hit en heeft in 2020 een breder publiek laten nadenken over de mogelijkheden van inclusief straatmeubilair. In de openbare ruimte wil Breda zich onderscheiden met kunst en cultuur waaronder murals, door kunstenaars beschilderde blinde muren van gebouwen. Deze 'Blind Walls Galery' is een groot succes en wordt goed uitgedragen. Ook met gedichten (Diversjes) wil Breda de wijken in gaan. Ervaring in andere steden leert dat mensen graag foto's (selfies) delen op sociale media. In Hollywood staan mensen in de rij om zich te laten fotograferen voor een muur van een winkelpand.⁶⁴ Breda heeft plannen voor een digitale, interactieve muurtekening. Op het snijvlak van online en offline kunst in de openbare ruimte liggen kansen voor samenwerking met creatieve mensen en influencers uit de wijken.

62 Lef & Liefde Bestuursakkoord 2018-2022. De Staat van Breda in vogelvlucht.

63 Transitieteam Circulaire Bouwconomie, 2021. Uitvoeringsprogramma 2021-2023.

64 De roze gevel van de winkel van het merk Paul Smith in Hollywood is een Instagram landmark geworden.

Cultuur krijgt een belangrijke plek in Stad in een park, internationale aantrekkingskracht van cultuur wordt benut, maar ook kansen om cultuur integraal in te zetten voor brede welvaart

Met CrossArts krijgt cultuur een prominente plek in het CrossMark-gebied. Het ruimtevraagstuk voor makers is nog niet opgelost, wat impact kan hebben op de Bredase cultuurscene in de komende jaren. Buitenbeleving van kunst is een onlosmakelijk deel van Stad in een park. De culturele activiteiten hebben een internationale aantrekkingskracht en via laagdrempelige samenwerkingen worden internationale relaties tussen culturele instellingen bekrachtigd. Zo wordt de

Vuelta benut voor het starten van duurzame samenwerkingen met Spanje.

Door corona hebben kunst- en cultuureducatie en de beoefening van amateurkunsten tijdelijk stil gelegen en is het lastig om weer het oude niveau te behalen. De tijdelijke middelen om dit op te vangen passen niet bij de ambities om het bloeiende aanbod in stand te houden. Kunst en cultuur leveren nadrukkelijk een bijdrage aan brede welvaart.

7 Inzet op verbetering van ontwikkelingen t.a.v. veiligheid

Focus op preventie vanuit een integrale gebiedsgerichte aanpak, betrokken bij en samen met de inwoners werken aan een plezierige en veilige wijk, de gemeente en sociale partners vormen een hecht netwerk

De eerste stap is het winnen van vertrouwen van de buurtbewoners door te luisteren, er te zijn voor de mensen, en je als overheid bereikbaar en benaderbaar op te stellen. Er is ervaring opgedaan met trajecten waarbij samen met de buurt oplossingen werden benoemd en uitgewerkt. De expertise en het leiderschap van buurtbewoners is de drijvende kracht geweest van initiatieven die hebben bijgedragen aan veiligheid. Activiteiten voor jongeren, inzet op bewegen, dingen maken in de buurt, elkaar helpen met bijles of als maatje, dragen onlosmakelijk bij aan een verbeterd klimaat in de wijk en meer veiligheid op straat. Wat betreft de plaatsing van bijvoorbeeld sportfaciliteiten is er altijd een spanningsveld tussen spelen en slopen (vandalisme). Zelfs als het een keer mis gaat, dan helpt het om in verbinding te blijven met de jongeren en veerkracht te putten uit voorvallen.

Als het goed werkt, dan vormen gemeente en de sociale partners een hecht preventienetwerk in de wijken. Samen kunnen ze alert zijn op signalen en hulpbronnen inschakelen als het nodig is. Zo kan bijvoorbeeld aan verwarde personen de juiste hulp worden geboden waarmee wordt voorkomen dat ze op straat belanden.

City deal “zicht op ondermijning”, samenwerking tussen overheden en succesvol gebruik van data-analyse, meer bovenlokale samenwerking vanuit regionale rol Breda

Breda heeft al een aantal jaar ervaring met een datagedreven aanpak om proactief ondermijning te signaleren en criminele netwerken op te rollen. Via een heldere governancestructuur zijn verschillende instanties aan de aanpak gekoppeld. Zo weten de partijen elkaar te vinden en kan er snel worden gehandeld bij signalen. Door data te gebruiken worden zoekgebieden verkleind en kan de gemeente met de partners actie nemen. Vanuit de City deal is ook internationaal de link gelegd naar andere organisaties die actief zijn bij de bestrijding van ondermijning. Breda pakt een regionale (en internationale)

rol en neemt het voortouw in bovenlokale samenwerking. In het kat-en-muis-spel tussen overheden en criminelen is de informatieongelijkheid een zorgelijk punt. Criminelen beschikken over een schat aan (onrechtmatig verkregen) data en gekoppelde bestanden. Overheden zijn gebonden aan wettelijke kaders voor informatievergaring, dataopslag en de koppeling van bestanden. Criminelen kennen geen wettelijke beperkingen en halen voordeel uit hun betere informatiepositie.

Slimme stad heeft een slimme organisatie nodig en een dialoog met de stad over datagebruik

Door de gemeente worden i.s.m. Breda er allerlei datagedreven projecten uitgewerkt en in praktijk gebracht. Mooie projecten, zoals de Blind Wall audiogids, een kunstproject in vier talen. Datagedreven projecten gericht op verkeersdoorstroming of ter verbetering van de veiligheid op een industrieterrein. Digitale geletterdheid binnen de organisatie (jong en oud) is nodig in een slimme organisatie. De koppeling tussen data en beleidsvorming kan nog beter gelegd worden. Best practices, zoals in het veiligheidsdomein, kunnen een voorbeeld zijn voor datagedreven beleid in overige organisatieonderdelen.

Breda werkt aan de ontwikkeling van een data lake. Dit is een omgeving waar alle interne data van de gemeente bij elkaar komt en samen wordt gebracht in een digital twin. Excell sheets die tot nu toe enkel binnen individuele projecten werden gebruikt komen samen in het data lake. De gedachte is dat gemeenteambtenaren hierdoor worden gestimuleerd om hun data te digitaliseren en te delen.

Tot slot vraagt de toename van datagebruik om transparantie hierover en in contact staan met de inwoners.⁶⁵ Deze gegevens zijn geanonimiseerd en niet herleidbaar naar persoonsgegevens en persoonskenmerken. Privacy-bewustzijn is een groeiend aandachtspunt in de samenleving. Het voegt een dimensie toe aan de spanning tussen de Breda en de ambities om kunstmatige intelligentie in te zetten voor beheer van de stad en de wettelijke ruimte die de AVG hiervoor biedt en de ethische kaders die de gemeente zelf heeft opgesteld.

⁶⁵ Bijvoorbeeld, voor het meten van drukte in de openbare is van een derde partij data gekocht. Gebruikers hadden aan de app eigenaar hiervoor formeel toestemming gegeven (maar waarschijnlijk zonder zich bewust te zijn). De gemeente was niet in overtreding door de data te kopen, maar het is onzeker of burgers zich hier prettig bij voelen.

Bewustzijn en weerbaarheid tegen cyberrisico's vergroten, digitale geletterdheid verbeteren

Door cybercriminaliteit vloeit veel welvaart weg uit de samenleving. Er is nog veel onwetendheid en schaamte over wat mensen is overkomen. Breda was de eerste Nederlandse gemeente die stevig inzette op digitale weerbaarheid. Andere gemeenten volgden, maar nog steeds loopt Breda voorop als het gaat om burgers bewust te maken van de risico's. Breda heeft ingezet op buurtcoaches die de buurtgenoten helpt om zich bewust te worden van de cyberrisico's en vaardigheden te leren om soepel gebruik te maken van digitale dienstverlening. Het animo voor bijeenkomsten is groot. Daarom is weer een nieuwe lichting buurtcoaches gestart.

Ondernemers hebben ook steeds meer te maken gekregen met cyberaanvallen. Vanuit Breda-business, een groot bedrijvennetwerk, is cyberveiligheid geagendeerd. De gemeente biedt informatie aan, en hulp aan slachtoffers (uiteraard eerst politieaangifte). Zo proberen bedrijven te

bereiken. Op dit thema zijn ze moeilijker te bereiken dan burgers. Het beeld is dat bedrijven doorgaans niet zitten te wachten op iets wat ze tijd kost. Ondernemers wensen pasklare oplossingen. Veel van hen zijn geneigd pas in actie te komen als ze een probleem hebben. Interne vraagstukken op gebied van bedrijfsvoering en digitale infrastructuur kunnen wij als gemeente niet oplossen.

Vanuit het thema vitale infrastructuur is de gemeente betrokken in een werkgroep cyberveiligheid. Hierin zijn organisaties betrokken zoals het Amphia ziekenhuis, Brabant water, Enexis en de politie. Kleinere zorginstellingen en andere maatschappelijke partnerorganisaties hebben geen concrete aanpak om cyberaanvallen te voorkomen en zijn hierdoor kwetsbaar.

8 Inzet op verbetering van milieu en leefomgeving

De Transitievisie Warmte is de strategie om doelbereik van 100% hernieuwbare energie in 2044 te bereiken, de RES West-Brabant formuleert de gezamenlijke opdracht in de regio

Met de transitievisie heeft Breda de mogelijkheden in beeld gebracht om een aardgasvrije gemeente te realiseren. Breda doet dat stap voor stap en kijkt naar het Rijk voor de middelen voor maatregelen voor verduurzaming van de energiebehoefte van de bebouwde omgeving (van isolatie tot de overstap naar aardgasvrij). De Regionale Energie Strategie (RES) West-Brabant heeft afspraken gemaakt over de transitie naar duurzaam opgewekte energie voor de periode tot 2030. Daarbij gaat het om lokale projecten en activiteiten, regionale publiek-private samenwerking, en regionale samenwerking.⁶⁶

Breda heeft zich gebonden aan het Schone lucht akkoord (SLA), elektrificatie en zero-emissie-economie leiden tot gezondheidswinst voor inwoners

Het SLA is sinds 2020 actief. Veel gemeenten, waaronder Breda hebben zich er aan gebonden. De gemeente onderschrijft de doelen en ambities van het SLA. De gemeente monitort de prestaties van Breda op gebied van schone lucht. Maatregelen zijn o.a. de aanschaf van vuilniswagens die op waterstof rijden, een aanscherping van de milieuzonering en het stimuleren van emissievrije stadslogistiek. De verdere elektrificatie van de economie en de inzet vanuit het klimaat-akkoord op zero-emissie zal leiden tot gezondheidswinst voor inwoners.

Versnelling aanleg van het Natuurnetwerk Nederland (NNN), om Europese doelstellingen voor 2027 te halen, heeft een positief impact op het gebied rondom Breda en in de stad

Verstedelijking gaat niet zonder investeringen in de natuur. De grootschalige veehouderijbedrijven bij Ulvenhout veroorzaken

een piek in de stikstofuitstoot, wat een ongunstige invloed heeft op de natuurkwaliteit in het nabij gelegen Natura-gebied het Ulvenhoutse bos en de mogelijkheden tot ontwikkeling in de nabijheid. De nieuwe Mark gaat bijdragen aan de klimaatadaptatie van de binnenstad, en bij de ontwikkeling van 't Zoet speelt water een grote rol in de onderliggende structuur van het gebied.

De provincie stimuleert de aankoop van grond in de buitengebieden en de ontwikkeling van natuurgebieden. In Breda wordt gewerkt aan de ambities van het Natuurnetwerk Noord-Brabant. Dit heeft positieve impact op de ecologische, landschappelijke en recreatieve waarden van de Baronie. In een deel van natuurgebied De Vloeiweide wordt de natuur en waterhuishouding verbeterd. Op het landgoed van Anneville wordt een gevarieerd bos aangeplant. In de stad wordt ook aan het NNN gewerkt door o.a. de ecologische verbindingzones verder uit te breiden en de groene parken en stroken erop aan te sluiten. Er komen nieuwe parken bij, waaronder 'tiny forests' en voedselbossen. Net als bij andere ruimtelijke inpassingsvraagstukken zullen ook bij dergelijke parken de claims op de ruimte complex van aard zijn.

Stad in een park, groen op pantoffelafstand, een groene duurzame community doet mee

In het groenkompas heeft het college de koers uitgezet voor de realisatie van een 'stad in een park' in 2030, als eerste gemeente in de EU. Het bestaande groen wordt beschermd en er wordt groen in verschillende soorten en maten nieuw aangebracht. Het plan zet in op samenwerking met bedrijven, woningcorporaties, projectontwikkelaars, bewoners en overige betrokkenen. Bij nieuwbouwwoningen is er een groennorm ingesteld voor het groen rond de woning. Met hulp van de gemeente is er een community stad in een park ontstaan. Buurtbewoners met groene en duurzame interesses vinden elkaar in dit netwerk en organiseren samen allerlei initiatieven.

66 Uitvoeringsprogramma RES West-Brabant 2021.

Het effect van de ambitie stad in een park is nu al dat groen een integraal thema is in de plannen. De gemeente heeft zelf sterke ecologische kennis in huis en is daarmee een serieuze gesprekspartner voor projectontwikkelaars en andere partijen die werken aan ruimtelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld bij de aanleg van kabels, leidingen en energieinfrastructuur. Betrokkenheid van de community maakt dat er bij de aanleg onmiddellijk vragen worden gesteld over hoe het groener en duurzamer kan.

Verduurzaming bedrijventerreinen vanuit de energietransitie met aandacht voor vergroening

De verduurzaming van bedrijventerreinen wordt steeds vaker gezien als integraal onderdeel van de energietransitie. Nieuwe bedrijventerreinen worden ontwikkeld vanuit een groene en duurzame bouwaanpak. Het verduurzamen van bestaande bedrijventerreinen is echter een zeer kostbare aanpak, waarbij kleine stapjes worden gezet. Verduurzaming betekent dat ook de circulaire economie naar een volgend niveau kan worden getrokken. Naast het biobased cluster dat al een lange geschiedenis en staat van dienst heeft, zijn veel initiatieven op gebied van circulaire economie nu nog kleinschalig en in pilotfase. De groene denkmodus van stad in een park kan helpen de circulaire economie verder op te schalen.

Bijlage

Projectteam

- Bart Welling
- Nadine Gooijers
- Arjen de Jongh
- Freija van Duijne (externe, penvoerder)

Directieoverleg

- Lieke Hendrix
- Bas van Rijsbergen
- Kees Koffeman
- Elles Broers

Deelnemers

- Marieke Beekers
- Anja den Braber
- Judith van Brussel
- Cees Budding
- Berend Buddingh' (Libreon)
- Cas Christiani
- Stephan Dijks
- Mariken Dörr
- Karel Dollekens
- Jonathan van Eerd
- Ed Farla
- Albert van Geffen
- Julian Gelens
- Martin van der Giessen
- Justin Goetzee
- Suzan Goverde
- Dirk de Groot
- Jan van Gurp
- Marcel Hermans
- Andrea Kaim-Lamers (Curio)
- Borre Kanis
- Kees Kerstens
- Michiel Keulemans
- Jos Koevoets
- Bas Kooijman
- Saskia Molema
- Richard van Nispen
- Bernadette van Oers
- Mark de Pooter
- Marielle Pieterse
- Wendy Kwakkenbos-Willemsen
- Tom Rozendal
- Sanne Schoonen
- David Slager
- Tonny van der Ven (Alwel)
- Simone Vincken
- Mirjam Wallien
- John van Westbrugge
- Gert-Jan Zandbergen

